

राष्ट्रीय बातम्या

झोपण्याचा अधिकार

- मुंबई उच्च न्यायालयाने 64 वर्षीय व्यावसायिकाने अंमलबजावणी संचालनालयाने (ईडी) त्याच्या अटकेबाबत केलेली याचिका फेटाळून लावली आणि ईडीने त्याला रात्रभर वाट पाहण्यास भाग पाडले आणि त्याचे म्हणणे नोंदवले ज्यामुळे त्याचा संविधानाच्या कलम 21 अंतर्गत 'झोपण्याचा अधिकार' हिरावला गेला.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- न्यायालयाने यावर जोर दिला की 'झोपेचा अधिकार' ही मूलभूत मानवी गरज आहे आणि एखाद्याला ते वंचित ठेवल्याने त्यांच्या मानवी हक्कांचे उल्लंघन होते, त्यांच्या आरोग्यावर आणि संज्ञानात्मक कौशल्यांवर परिणाम होतो.
- प्रिव्हेन्शन ऑफ मनी लाँडरिंग ॲक्ट (PMLA) च्या कलम 50 अंतर्गत स्टेटमेंट रेकॉर्ड करण्याच्या वेळेबाबत मार्गदर्शक तत्त्वे जारी करण्याचे निर्देश दिले.

ग्रीन क्रेडिट प्रोग्राम (GCP)

- ग्रीन क्रेडिट प्रोग्राम (GCP) संस्था आणि व्यक्तींना 'ग्रीन क्रेडिट्स'साठी 'निकृष्ट' वनजमिनींमध्ये वनीकरण प्रकल्पांमध्ये गुंतवणूक करण्यास प्रोत्साहित करते.
- केंद्रीय पर्यावरण मंत्रालय, कार्यक्रमाचे समन्वयक, केवळ वृक्षारोपणावर परिसंस्था पुनर्संचयित करण्यावर भर देते.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- व्यक्ती आणि कंपनी भारतीय वनीकरण संशोधन आणि शिक्षण परिषदेकडे (ICFRE) "निकृष्ट" वनजमीन पुनर्संचयित करण्यासाठी पैसे भरण्यासाठी अर्ज करू शकतात.
- लागवड केल्यानंतर दोन वर्षांनी आणि ICFRE द्वारे केलेल्या मूल्यांकनानंतर, प्रत्येक लागवड केलेल्या झाडाला एक 'ग्रीन क्रेडिट' मिळू शकते.
- या क्रेडिट्सचा वापर केला जाऊ शकतो
 - विद्यमान वन कायद्यांचे पालन करणे किंवा पर्यावरणीय, सामाजिक आणि प्रशासन नेतृत्व मानदंडांच्या अंतर्गत अहवाल देण्यासाठी किंवा कॉर्पोरेटची सामाजिक जबाबदारीच्या आवश्यकता पूर्ण करण्यासाठी.

- आत्तापर्यंत, हे क्रेडिट्स व्यापार करण्यायोग्य नाहीत. तथापि, GCP चे उद्दिष्ट आहे की बाजार-आधारित यंत्रणेद्वारे पर्यावरणीय सकारात्मक कृतींना प्रोत्साहन देणे आणि हरित पत निर्माण करणे, जे व्यापार करण्यायोग्य असेल आणि देशांतर्गत बाजार प्लॅटफॉर्मवर व्यापारासाठी उपलब्ध करून दिले जाईल.
- पर्यावरण मंत्रालयाने मार्गदर्शक तत्त्वे जारी केली आहेत ज्यात राज्यांनी विसंबून राहून जंगलाचा न्हास झालेला भूदृश्य पुनर्संचयित करण्यासाठी किती खर्च येईल याची गणना केली पाहिजे.
- मंत्रालयाने पुनर्वनीकरण केलेले लँडस्केप म्हणून पात्र होण्यासाठी प्रति हेक्टर किमान 1,100 झाडांची पूर्वीची आवश्यकता बदलली आहे आणि ते निर्दिष्ट करण्यासाठी राज्यांवर सोडले आहे.
- स्थानिक प्रजातींना प्राधान्य दिले जाईल आणि नैसर्गिकरित्या वाढणारी रोपे टिकवून ठेवली जातील.
- इंडियन ऑइल, पॉवर ग्रिड कॉर्पोरेशन, नॅशनल थर्मल पॉवर कॉर्पोरेशन, ऑइल इंडिया, कोल इंडिया आणि नॅशनल हायड्रोपॉवर कॉर्पोरेशन या सार्वजनिक क्षेत्रातील कंपन्यांनी या कार्यक्रमात गुंतवणूक करण्यासाठी नोंदणी केली होती.

विचार करा:

- इंडियन कौन्सिल ऑफ फॉरेस्ट्री रिसर्च अँड एज्युकेशन (ICFRE) बद्दल जाणून घ्या.
- कार्बन क्रेडिट ट्रेडिंग स्कीम (CCTS) बद्दल जाणून घ्या.

उष्णता कृती योजना (एचएपी)

- भारतीय हवामान विभाग (IMD) ने आगामी दिवसांमध्ये, विशेषतः पूर्व आणि दक्षिण भारतात कमाल तापमान आणि उष्णतेच्या लाटेच्या वारंवारतेत वाढ होण्याची शक्यता वर्तवली आहे.
- प्रत्युत्तर म्हणून, राज्य, जिल्हा आणि शहरासह - विविध स्तरांवरील सरकारांनी हीट ॲक्शन प्लॅन (HAPs) तयार केले आहेत.

उष्णता कृती योजना (एचएपी) बद्दल:

- राष्ट्रीय आपत्ती व्यवस्थापन प्राधिकरण (NDMA) आणि भारतीय हवामान विभाग (IMD) HAP विकसित करण्यासाठी 23 राज्यांशी सहकार्य करत आहेत.
- HAPs एक व्यापक पूर्व चेतावणी प्रणाली आणि अति उष्णतेच्या घटनांसाठी सज्जता योजना म्हणून काम करते.

- योजनेत तात्काळ आणि दीर्घकालीन अशा दोन्ही क्रियांचा समावेश आहे:
 - तयारी वाढवा
 - माहितीची देवाणघेवाण वाढवा
 - प्रतिसाद समन्वय सुधारा
- असुरक्षित लोकसंख्येवरील अति उष्णतेचे आरोग्यावर होणारे परिणाम कमी करणे हे HAP चे प्राथमिक उद्दिष्ट आहे.
- प्रादेशिक स्तरावर, **अहमदाबाद म्युनिसिपल कॉर्पोरेशन (AMC)** ने 2010 मध्ये उष्णतेच्या लाटेमुळे झालेल्या विनाशकारी मृत्यूंना प्रतिसाद म्हणून **2013 मध्ये पहिली उष्मा कृती योजना तयार केली.**

उष्णतेची लाट म्हणजे काय?

- उष्णतेची लाट, ज्याचे वर्णन कधीकधी **अत्यंत उष्णता म्हणून** केले जाते, हा **असाधारण उष्ण हवामानाचा** कालावधी असतो.
- हे सामान्यतः **क्षेत्रातील नेहमीच्या हवामानाच्या सापेक्ष** आणि हंगामातील सामान्य तापमानाच्या सापेक्षतेने मोजले जाते.
- **उच्च आर्द्रता** अनेकदा उष्णतेच्या लाटांसह असते, विशेषतः महासागरीय हवामान असलेल्या देशांमध्ये.
- **भारतात, भारतीय हवामान विभाग (IMD)** कडे उष्णतेची लाट घोषित करण्यासाठी विशिष्ट निकष आहेत.
- **मैदानासाठी** स्टेशनचे कमाल तापमान **किमान 40°C** किंवा त्याहून अधिक आणि **डोंगराळ प्रदेशांसाठी किमान 30°C** किंवा त्याहून अधिक असल्यास ते मानले जाते. हवामान उपविभागातील **किमान 2 स्थानकांमध्ये किमान सलग दोन दिवस** वरील निकष पाळले गेले तर दुसऱ्या दिवशी उष्णतेची लाट घोषित केली जाते.

घरून मतदानाचा सराव

- एका विशेष मतदान पथकाने **इडुक्की लोकसभा मतदारसंघांतर्गत खोल जंगलात 18 किलोमीटरचा ट्रेक करून घरातील एकच मत नोंदवले.**
- हा ट्रेक **85 वर्षावरील ज्येष्ठ नागरिक आणि दिव्यांग मतदारांसाठी 'घरून मतदान' या सरावाचा एक भाग** होता.
- संघाने **मुन्नार वनविभागांतर्गत येणाऱ्या नूरदी आदिवासी वस्तीपर्यंत ट्रेक केला.**

घरून मतदान करण्याच्या व्यायामाबद्दल:

- आरोग्य किंवा गतिशीलतेच्या समस्यांमुळे **मतदान केंद्रांना भेट देणे कठीण वाटू शकणाऱ्या मतदारांच्या**

काही विभागांना मतदान अधिक सुलभ करण्यासाठी "घरून मतदान" पर्यायाची रचना केली आहे.

- **लक्षित मतदार:** प्रामुख्याने 80 वर्षावरील **वयोवृद्ध** मतदार आणि **अपंग व्यक्ती (PwD)** यांना उद्देशून.
- **ऐच्छिक सहभाग:** पात्र मतदार स्वेच्छेने ही पद्धत निवडू शकतात; ते अनिवार्य नाही.
- **अर्ज प्रक्रिया:** या सुविधेचा लाभ घेण्यासाठी मतदारांनी आगाऊ अर्ज करणे आवश्यक आहे. त्यांनी एक फॉर्म (फॉर्म 12D) भरून रिटर्निंग ऑफिसरकडे सबमिट करणे आवश्यक आहे.

अर्ली चाइल्डहुड केअर अँड एज्युकेशन 2024 साठी राष्ट्रीय अभ्यासक्रम - आधारशिला

- केंद्र सरकारने **तीन ते सहा वर्षे वयोगटातील मुलांसाठी एक अभ्यासक्रम** जारी केला आहे, ज्याचा उद्देश भारतातील **14 लाख अंगणवाड्यांमध्ये** प्री-स्कूल शिक्षणाला चालना देण्याचे आहे.
- **महिला आणि बाल विकास मंत्रालयाने (MWCD) अर्ली चाइल्डहुड केअर अँड एज्युकेशन 2024 साठी राष्ट्रीय अभ्यासक्रम 'आधारशिला' जारी केला आहे.**

आधारशिला बदल:

- आधारशिला हा **अंगणवाड्यांमधील तीन ते सहा वर्षांच्या मुलांसाठी 48 आठवड्यांचा** तपशीलवार अभ्यासक्रम आहे.
- **मूलभूत साक्षरता आणि संख्याशास्त्राच्या संकल्पनांना बळकटी देण्याचा या अभ्यासक्रमाचा उद्देश आहे.**
- अभ्यासक्रमात **कथाकथन, गाणे गाणे, कला आणि हस्तकला** आणि बरेच काही यासारख्या क्रियाकलापांसह **साप्ताहिक नाटक कॅलेंडर** समाविष्ट आहे.
- अभ्यासक्रमात **तीन वर्षांच्या कालावधीत किमान 48 आठवडे शिकण्याचे लक्ष्य आहे.**
- हा अभ्यासक्रम ऐकण्याचे कौशल्य, शब्दसंग्रह वाढवणे, कल्पनाशक्ती वाढवणे, कथन, सूचनांचे पालन करणे, सर्जनशीलता, सामाजिक विकास, आत्म-अभिव्यक्ती आणि आत्म-सन्मान विकसित करण्यास मदत करतो.
- **राष्ट्रीय आराखडा राज्यांना त्यांचे स्वतःचे सांस्कृतिकदृष्ट्या योग्य अभ्यासक्रम विकसित करण्यासाठी आधार म्हणून काम करेल.**
- **MWCD द्वारे 'पोषण भी, पढाई भी' योजनेंतर्गत अंगणवाडी सेविकांचे बालपणीचे शिक्षण देण्याचे प्रशिक्षण सुरू झाले.**

महाराष्ट्र राज्य बातम्या

आंबेडकर जयंती

- आंबेडकर जयंती दरवर्षी 14 एप्रिल रोजी साजरी केली जाते.
- हा आदरणीय भारतीय राजकारणी आणि समाजसुधारक डॉ. बी.आर. आंबेडकर यांच्या जन्मदिनाचे स्मरण करतो.
- भीम जयंती किंवा समता दिवस म्हणूनही ओळखला जातो, तो भारतीय समाजातील त्यांच्या महत्त्वपूर्ण योगदानाचा सन्मान करतो.

बद्दल:

- मसुदा समितीच्या अध्यक्षपदासाठी डॉ. आंबेडकरांना "भारतीय राज्यघटनेचे जनक" म्हणून ओळखले जाते.
- समानतेचा चॅम्पियन, त्यांनी जातिव्यवस्थेच्या विरोधात लढा दिला आणि वंचित समुदायांच्या उन्नतीसाठी वकिली केली.
- आंबेडकर जयंती ही भारतातील राष्ट्रीय सुट्टी आहे.
- लोक त्यांच्या पुतळ्यांना आणि स्मारकांना आदरांजली वाहतात, शैक्षणिक कार्यक्रम आणि चर्चासत्रे आयोजित करतात आणि सामाजिक न्याय आणि समानतेसाठी त्यांच्या वचनबद्धतेची पुष्टी करतात.
- या दिवसाची 'सामाजिक न्याय आणि समानता' ही मूळ थीम आहे.

85+ मतदारांमध्ये महाराष्ट्र भारतामध्ये अव्वल आहे

- 8 एप्रिलपर्यंतच्या उपलब्ध आकडेवारीनुसार, महाराष्ट्रात 85 वर्षे व त्यावरील वयोगटातील (13 लाख) सर्वाधिक नोंदणीकृत मतदार आहेत.
- त्यानंतर उत्तर प्रदेश 10.4 लाख, बिहार 6.6 लाख आणि तामिळनाडूमध्ये 85+ श्रेणीतील 6.1 लाख मतदार आहेत.
- भारतात या वर्गातील एकूण मतदार 81 लाख आहेत.
- महाराष्ट्राचा वाटा 16% इतका आहे.
- सर्वात कमी नोंदणी केंद्रशासित प्रदेशांमध्ये आहे.

मुंबईतील सात तलावांमधील पाणीसाठा 3 वर्षांच्या नीचांकी 25.34 टक्क्यांवर

- मुंबईतील सात तलाव, शहराचा मुख्य जलस्रोत, अत्यंत खालच्या पातळीवर आहेत, त्यांच्या क्षमतेच्या फक्त 25.34% आहेत.

- ही तीन वर्षांतील नीचांकी पातळी आहे आणि पाणीपुरवठ्याच्या पुरेशातेबद्दल चिंता निर्माण करते.

बद्दल:

- तानसा, भातसा, मोडकसागर, तुळशी, वेहार, अप्पर वैतरणा आणि मध्य वैतरणा या सात तलावांवरून काढलेल्या पाण्याच्या पुरवठ्यासाठी मुंबई मोठ्या प्रमाणावर मान्सूनच्या पावसावर अवलंबून असते.

जागतिक कला दिन

- जागतिक कला दिन दरवर्षी 15 एप्रिल रोजी साजरा केला जातो.
- हा ललित कलांचा आंतरराष्ट्रीय उत्सव आहे जो आंतरराष्ट्रीय असोसिएशन ऑफ आर्टने जगभरातील सर्जनशील क्रियाकलापांबद्दल जागरूकता वाढवण्यासाठी घोषित केला होता.

बद्दल:

- जागतिक कला दिन साजरा करण्याची कल्पना इंटरनॅशनल असोसिएशन ऑफ आर्ट (IAA) ने 2011 मध्ये मेक्सिकोच्या ग्वाडालजारा येथे झालेल्या 17 व्या महासभेत मांडली होती.
- पहिला जागतिक कला दिन 15 एप्रिल 2012 रोजी साजरा करण्यात आला.

थीम:

- जागतिक कला दिन 2024 ची थीम "अभिव्यक्तीचे बाग: कलेतून समुदाय जोपासणे" आहे.
- थीम कलेचे सार एक दोलायमान आणि पोषण करणारी शक्ती म्हणून अंतर्भूत करते जी जगभरातील समुदायांमध्ये कनेक्शन, सर्जनशीलता आणि सहयोग वाढवते.

राष्ट्रीय अग्निशमन सेवा दिवस

- भारत दरवर्षी 14 एप्रिल रोजी राष्ट्रीय अग्निशमन सेवा दिन साजरा करतो.
- हे अग्निशमन दलाच्या शौर्याचे स्मरण करते ज्यांनी कर्तव्याच्या ओळीत आपले प्राण गमावले, विशेषतः 1944 मध्ये मुंबईच्या गोदीवर झालेल्या भीषण जहाजाच्या स्फोटात मृत्युमुखी पडलेले.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- जागरूकता वाढवणे: अग्निसुरक्षा मोहिमा आणि कवायतींचे आयोजन लोकांना आग प्रतिबंध आणि सज्जतेबद्दल शिक्षित करण्यासाठी केले जाते.
- 2024 थीम: 2024 ची थीम "अग्नि सुरक्षा सुनिश्चित करा, राष्ट्र उभारणीत योगदान द्या."

- यामुळे राष्ट्रीय प्रगतीसाठी अग्रेसुरक्षेच्या महत्त्वावर भर देण्यात आला.

बालहक्क समितीने RTE ची अधिक चांगल्या प्रकारे अंमलबजावणी करण्यासाठी सुधारणा करण्याची मागणी केली आहे

- महाराष्ट्र राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोगाने (MSCPCR) म्हटले आहे की, अल्पसंख्याक दर्जा निवडून खाजगी शिक्षण संस्थांना सवलती मिळण्याच्या धोरणात सरकारी पातळीवर सुधारणा करणे आवश्यक आहे.
- मुंबई शहर आणि उपनगरातील अनेक शाळा अल्पसंख्याक दर्जाचे कारण देत मुलांना प्रवेश नाकारत असल्याचे चित्र होते.
- त्यांनी अशा शाळांना परवाने देताना अल्पसंख्याक विद्यार्थ्यांसाठी किमान टक्केवारी निश्चित करण्याचा प्रस्ताव मांडला.
- "कोणतेही मूल शिक्षणापासून वंचित राहू नये" याची खात्री करण्यासाठी अल्पसंख्याक शिक्षण संस्थांसाठी केंद्रीय नियम लागू ठेवणे हे उद्दिष्ट आहे.

85+ वयोगटातील ज्येष्ठांसाठी घरबसल्या मतदान करणे सोपे झाले आहे

- मुंबईतील 85 वर्षांपेक्षा जास्त वयाच्या प्रत्येक नोंदणीकृत मतदाराला मतदान केंद्रांना भेट देण्याचा किंवा निवडणूक अधिकाऱ्यांनी त्यांचे मतदान सुरक्षित करण्यासाठी त्यांना घरी भेट देण्याचा पर्याय दिला जाईल.

बद्दल:

- त्यांना फॉर्म 12डी नावाचा एक विशेष दस्तऐवज दिला जात आहे.
- ते त्या स्वरूपात आहे की त्यांनी त्यांची निवड संप्रेषण करणे अपेक्षित आहे: बूथ किंवा घर.
- 26 एप्रिलपर्यंत फॉर्म जमा केले जातील.
- जे घरबसल्या मतदानाची निवड करतात त्यांना मतदान अधिकारी 9 मे ते 19 मे दरम्यान भेट देतील जेणेकरून ते त्यांचा मतदानाचा हक्क बजावू शकतील.

टीप:

- मुंबईच्या शहर जिल्ह्यात वयोगटातील 55,766 आणि उपनगरात 98,124 लोक आहेत.

नाशिकमध्ये जुलैपर्यंत 20 ईव्ही चार्जिंग स्टेशन्स सुरू होणार आहेत

- नाशिक त्याच्या इलेक्ट्रिक वाहन (EV) चार्जिंग नेटवर्कमध्ये लक्षणीय सुधारणा पाहण्यासाठी सज्ज आहे.
- नाशिक महानगरपालिका क्षेत्रात 20 ईव्ही चार्जिंग स्टेशन्स बसवण्याचे कंत्राट सर्वोदिक पॉवर सिस्टीमला देण्यात आले आहे.
- या उपक्रमाचा हेतू सोयीस्कर आणि प्रवेशयोग्य चार्जिंग सुविधा प्रदान करून ईव्हीच्या वाढत्या मागणीकडे लक्ष देणे आहे.

बद्दल:

- ही स्थानके जुलै 2024 पर्यंत कार्यान्वित होण्याची अपेक्षा आहे आणि ते चारचाकी आणि दुचाकी/तीन-चाकी वाहने या दोन्ही वाहनांना पुरवतील.
- या विस्तारामुळे नाशिकच्या ईव्ही पायाभूत सुविधांमध्ये लक्षणीय वाढ होईल आणि शाश्वत वाहतुकीच्या दिशेने शहराच्या संक्रमणास समर्थन मिळेल.

जागतिक आवाज दिन

- जागतिक आवाज दिन दरवर्षी 16 एप्रिल रोजी साजरा केला जातो.
- आपल्या आवाजाच्या महत्त्वाबद्दल जागरूकता निर्माण करण्यासाठी हे समर्पित आहे.
- जागतिक आवाज दिन प्रत्येकासाठी, गायक आणि शिक्षकांपासून व्यावसायिक व्यावसायिक आणि दररोजच्या व्यक्तींपर्यंत प्रत्येकासाठी आवाज काळजीला प्रोत्साहन देतो.
- आमच्या आवाजाचे रक्षण करण्यासाठी पावले उचलून, आम्ही आयुष्यभर स्पष्ट आणि प्रभावी संवाद सुनिश्चित करू शकतो.

थीम:

- जागतिक आवाज दिन 2024 ची थीम "अनुनाद करा, शिक्षित करा, साजरा करा" अशी आहे.
- ही थीम अमेरिकन अॅकॅडमी ऑफ ऑटोलॉरिन्गोलॉजी-हेड अँड नेक सर्जरीने निवडली होती.
- हे आपल्या जीवनात स्वर आरोग्याच्या महत्त्वावर जोर देते.

तुम्हाला माहित आहे का?

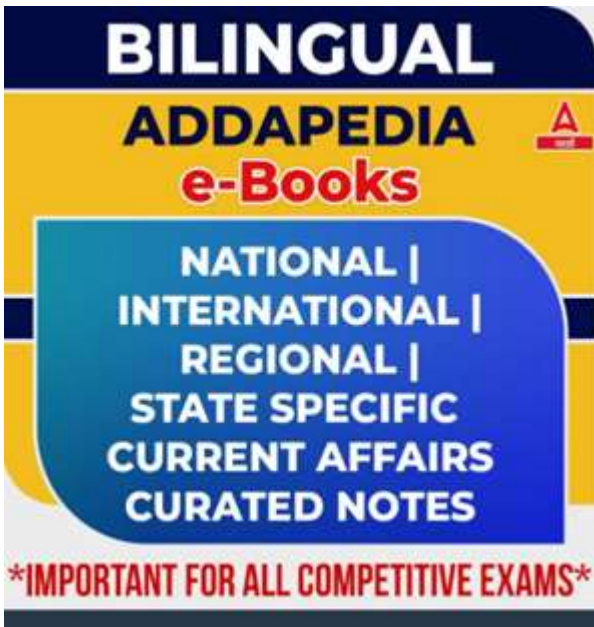
- जागतिक आवाज दिनाची सुरुवात 1999 मध्ये ब्राझीलमध्ये झाली आणि आता तो जागतिक कार्यक्रम बनला आहे.

मुख्यमंत्री एकनाथ शिंदे यांनी कोल्हापुरातील पूर टाळण्यासाठी 3,500 कोटी रुपयांच्या प्रकल्पाची घोषणा केली.

- सततच्या पुरामुळे होरपळणाऱ्या कोल्हापूरच्या सर्वांगीण विकासासाठी राज्य सरकारने 3,500 कोटी रुपयांच्या वाटपाला मंजूरी दिल्याचे मुख्यमंत्र्यांनी जाहीर केले आहे.

बद्दल:

- या वाटपाचे उद्दिष्ट कोल्हापुरातील प्रदीर्घ पुराच्या समस्येचे कायमस्वरूपी निराकरण सुनिश्चित करणे हे आहे.

जागतिक हिमोफिलिया दिवस

- जागतिक हिमोफिलिया दिवस दरवर्षी 17 एप्रिल रोजी साजरा केला जातो.
- हा हिमोफिलिया आणि इतर रक्तस्त्राव विकारांबद्दल जागरूकता वाढवतो.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- जागरूकता वाढवणे:** रक्त गोठण्यास प्रभावित करणारी जनुकीय स्थिती, हिमोफिलियाबद्दल लोकांना शिक्षित करा.
- निदान आणि काळजी सुधारणे:** स्थान किंवा संसाधनांची पर्वा न करता सर्वांसाठी निदान आणि उपचारांमध्ये अधिक चांगल्या प्रवेशासाठी प्रयत्न करा.

- समुदायाला पाठिंबा देणे:** रक्तस्त्राव विकार असलेल्या लोकांची ताकद आणि लवचिकता साजरी करा.

बद्दल:

- जागतिक हिमोफिलिया दिन 1989 मध्ये **वर्ल्ड फेडरेशन ऑफ हिमोफिलियाने सुरू केला**
- हिमोफिलिया जनजागृती आणि उपचारासाठी महत्त्वपूर्ण भूमिका बजावणाऱ्या आणि या विकाराने ग्रस्त असलेल्यांचे जीवन सुधारण्यासाठी आपले जीवन समर्पित करणाऱ्या **संस्थेचे संस्थापक फ्रँक श्रबेल यांच्या सन्मानार्थ दरवर्षी 17 एप्रिल हा दिवस आरोग्य दिन पाळण्याचा निर्णय घेण्यात आला.**

थीम:

- या वर्षीच्या जागतिक हिमोफिलिया दिनाची थीम आहे, **'सर्वांसाठी समान प्रवेश: सर्व रक्तस्त्राव विकार ओळखणे.'**
- या थीमची मुख्य कल्पना म्हणजे प्रत्येकाला उपचार मिळतील याची खात्री करणे, त्यांना कोणत्या प्रकारची रक्तस्त्राव समस्या आहे, त्यांचे वय किती आहे, ते कुठे राहतात किंवा त्यांचे लिंग काहीही असले तरीही.

आदिवासींना वनजमीन वाटप करण्यात महाराष्ट्र दुसऱ्या क्रमांकावर आहे

- अनुसूचित जमाती आणि इतर पारंपारिक वननिवासी (वन हक्कांची मान्यता) अधिनियम, 2006 अंतर्गत वनजमीन वितरणात छत्तीसगडनंतर महाराष्ट्र दुसऱ्या क्रमांकावर आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- आदिवासी व्यवहार मंत्रालयाच्या स्थिती अहवालात** असे दिसून आले आहे की महाराष्ट्राने 29 फेब्रुवारी 2024 पर्यंत **वैयक्तिक वन हक्क (IFRs) आणि सामुदायिक वन हक्क (CFRs) अंतर्गत 58.70 लाख एकरपेक्षा जास्त वनजमिनीचे वाटप केले आहे.**
- आयएफआर आणि सीएफआरसाठी 61 लाख एकर क्षेत्र वितरित करून **छत्तीसगडने यामध्ये अव्वल स्थान पटकावले आहे.**
- इतर राज्ये ज्यांनी जास्तीत जास्त IDRs आणि CFRs सेटल केले आणि वनजमिनीचे वाटप केले त्यात तेलंगणा, ओडिशा, मध्य प्रदेश आणि गुजरात यांचा समावेश आहे.

झोपण्याचा अधिकार

- झोपेचा अधिकार ही माणसाची मूलभूत गरज** असल्याचा निर्णय **मुंबई उच्च न्यायालयाने** दिला.
- तो न दिल्याने व्यक्तीच्या मानवी हक्कांचे उल्लंघन होत असल्याचे न्यायालयाने म्हटले आहे.

निर्णयाचा संदर्भ:

- अंमलबजावणी संचालनालयाने (ईडी) एका ज्येष्ठ नागरिकाची रात्रभर चौकशी केली त्या प्रकरणाला उत्तर म्हणून हे विधान करण्यात आले.
- कोर्टाने ईडीला निवेदने नोंदवण्यासाठी "प्राथमिक वेळ" राखण्याचे निर्देश दिले.
- जेव्हा एजन्सीद्वारे प्रिव्हेन्शन ऑफ मनी लाँडरिंग ऍक्ट (PMLA) अंतर्गत समन्स जारी केले जातात तेव्हा हे निर्देश विशेषतः संबंधित असतात.

विचार करा:

- कलम 21 अंतर्गत अधिकारांबद्दल जाणून घ्या.
- अंमलबजावणी संचालनालय (ED) बद्दल जाणून घ्या.

जागतिक केळी दिवस

- जागतिक केळी दिवस एप्रिलच्या तिसऱ्या बुधवारी साजरा केला जातो, जो आज 17 एप्रिल 2024 रोजी येतो.
- केळी हे पोटॅशियम आणि इतर आवश्यक पोषक तत्वांचे स्रोत आहेत आणि असंख्य मार्गांनी त्यांचा आनंद घेता येतो.

बद्दल:

- जळगाव केळी (GI टॅग क्रमांक 498-2016) ला GI टॅग देण्यात आला आहे.
- याचे मूळ महाराष्ट्रातील जळगाव जिल्ह्यातील तांदळवाडी हे गाव आहे.
- अनोखे फायबर आणि खनिज समृद्ध असलेली जळगावची केळी दुबईला निर्यात केली जात आहे.
- गुणवत्ता मुख्यत्वे तापी नदीच्या सात्रिध्यामुळे आहे.

आरेतील भंगाराचा प्रश्न

- बृहन्मुंबई महानगरपालिका (BMC) आणि आरे मिल्क कॉलनी अनेक महिन्यांपासून मिठी नदीच्या काठावर आरेमध्ये टाकण्यात आलेला ढिगारा साफ करण्याची जबाबदारी एकमेकांवर टाकत आहेत.
- राष्ट्रीय हरित न्यायाधिकरणाने (एनजीटी) भार कोणाच्या खांद्यावर द्यायचा हे ठरवण्यासाठी समिती स्थापन करण्याचे आदेश दिले आहेत.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- समिती निर्णय घेईल:
 - जोगेश्वरी विक्रोळी लिंक रोडवरून तपेश्वर मंदिराजवळ टाकलेला डेब्रिज कुठे हलवला जाणार आहे.
 - खर्च कोण उचलणार.
 - स्थलांतर कसे केले जाईल.

- या समितीचे अध्यक्ष महाराष्ट्राचे मुख्य सचिव असतील आणि त्यामध्ये BMC, महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळ, नागरी विकास विभाग, आरे मिल्क कॉलनी, पर्यावरण विभाग, NEERI चे शास्त्रज्ञ आणि IIT बॉम्बेचे प्राध्यापक अनिल दीक्षित यांचा समावेश असेल.

तुम्हाला माहित आहे का?

- 'मुंबईचे फुफ्फुस' म्हणून ओळखले जाणारे आरे जंगल हे मुंबईतील महत्त्वाचे हिरवेगार ठिकाण आहे.

आरे जंगलाबद्दल:

- स्थान: आरे जंगल हे संजय गांधी राष्ट्रीय उद्यानाजवळ आहे आणि गोरेगाव (पूर्व) येथे आहे.
- आकारमान: हे अंदाजे 2000 एकरमध्ये पसरलेले आहे.
- स्थापना: 1949 मध्ये शहरातील दुग्धजन्य पदार्थांच्या प्रक्रिया आणि विपणनामध्ये क्रांती घडवून आणण्यासाठी या क्षेत्राची स्थापना करण्यात आली.
- वनस्पति आणि प्राणी: येथे वन्यजीवांच्या सुमारे 290 प्रजाती देखील आहेत, ज्यात इंटरनॅशनल युनियन फॉर कन्झर्वेशन ऑफ नेचर (IUCN) द्वारे सूचीबद्ध केलेल्या पाच प्रजातींचा समावेश आहे. यामध्ये बिबट्या, रस्ती स्पॉटेड मांजर, सांबर हरण, अलेक्झांड्रिन पॅराकीट आणि रेड-वॉटलड लॅपविंग यांचा समावेश आहे.
- संवर्धन: 3 सप्टेंबर 2020 रोजी, महाराष्ट्र सरकारने आरे कॉलनीचा एक पंचमांश भाग, अंदाजे 600 एकर क्षेत्रफळ राखीव जंगल म्हणून घोषित केले.

विचार करा:

- आरे मिल्क कॉलनीच्या PYQ बद्दल जाणून घ्या.

मध्य रेल्वे पश्चिम घाटात स्पीड सेन्सिंग यंत्रे बसवणार आहे

- पावसाळ्यात पश्चिम घाटात रेल्वे प्रवास अधिक सुरक्षित करण्यासाठी मध्य रेल्वेने (CR) मुंबई-पुणे/नाशिक रेल्वे कॉरिडॉरमध्ये स्पीड सेन्सिंग उपकरणे बसवण्याची योजना आखली आहे.
- हे यंत्र घाटात चालवताना ट्रेनच्या वेगाचे निरीक्षण आणि नियंत्रण करेल.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- कर्जत-लोणावळा आणि कसारा-इगतपुरी विभागात पावसाळ्यापूर्वी ही उपकरणे बसवण्यात येणार आहेत.
- भोर आणि थळ घाटांचा उतार 1:37 आहे, म्हणजे ट्रेन प्रत्येक 37 मीटर अंतरावर एक मीटर चढते.
- गाडी घाटात अनुज्ञेय गतीने केव्हा ओलांडते आणि ती नियंत्रणात आणू शकते हे यंत्र सूचित करेल.

- सध्या, सुरक्षेचा उपाय म्हणून कर्जत-खोपोली-लोणावळा आणि कसारा-इगतपुरी सेक्शनवर गाड्यांना विशिष्ट ठिकाणी थांबा द्यावा लागेल. स्पीड सेन्सिंग उपकरणे कार्यान्वित झाल्यानंतर ही प्रणाली काढून टाकली जाईल.
- कर्जत-लोणावळा पट्ट्यातील मंकी हिल केबिन स्थानकावर या उपकरणाची चाचणी सुरू असून अंतिम मंजूरीच्या प्रतीक्षेत आहे.

विचार करा:

- भोर आणि थळ घाटांबद्दल जाणून घ्या.

लता दीनानाथ मंगेशकर पुरस्कार

- अमिताभ बच्चन यांना देश, लोक आणि समाजासाठी त्यांच्या अनुकरणीय योगदानाबद्दल तिसरा लता दीनानाथ मंगेशकर पुरस्कार प्रदान करण्यात आला.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- दीनानाथ मंगेशकर स्मृती प्रतिष्ठानने 6 फेब्रुवारी 2022 रोजी भारतरत्न पुरस्कार विजेत्या आणि प्रख्यात गायिका लता मंगेशकर यांच्या निधनानंतर लता दीनानाथ मंगेशकर पुरस्काराची स्थापना केली.
- पंतप्रधान नरेंद्र मोदी आणि गायिका आशा भोसले यांना या आधी हा पुरस्कार मिळाला आहे.
- प्रतिष्ठानने खालील व्यक्तींना मास्टर दीनानाथ मंगेशकर पुरस्कार देण्याचा निर्णय घेतला
- संगीत दिग्दर्शनासाठी ए आर रहमान,
- संगीतासाठी मराठी अभिनेते अशोक सराफ;
- पद्मिनी कोल्हापुरे चित्रपटांसाठी
- भारतीय संगीतासाठी गायक रूपकुमार राठोड,
- मराठी रंगभूमीसाठी अभिनेता अतुल परचुरे;
- साहित्यासाठी निवृत्त शिक्षिका आणि लेखिका मंजिरी फडके.
- अभिनेता, निर्माता आणि दिग्दर्शक रणदीप हुडा यांना त्यांच्या चित्रपटातील योगदानाबद्दल विशेष पुरस्काराने सन्मानित करण्यात आले.
- 'गालिब' या मराठी नाटकाला सर्वोत्कृष्ट नाटकाचा मोहन वाघ पुरस्कार देण्यात येणार आहे.
- दीपस्तंभ फाउंडेशनचा मनोबल प्रकल्प, अपंग, अनाथ आणि आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल विद्यार्थ्यांसाठी निवासी प्रशिक्षण संस्था, सामाजिक सेवेसाठी ओळखला जाईल.

साखर उत्पादनात महाराष्ट्र देशात अव्वल आहे

- इंडियन शुगर अँड बायो-एनर्जी मॅन्युफॅक्चरर्स असोसिएशन (ISMA) च्या ताज्या आकडेवारीनुसार,

देशातील साखर उत्पादनात आघाडीवर असलेल्या महाराष्ट्रात साखरेचे उत्पादन 109.2 दशलक्ष टन इतके जास्त राहिले.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- 15 एप्रिलपर्यंत भारताचे साखरेचे उत्पादन जवळपास 311 लाख टनांवर पोहोचले आहे.
- महाराष्ट्रात साखरेचे उत्पादन 109.0 लाख टन, तर उत्तर प्रदेशात 101.45 लाख टन इतके होते.
- कर्नाटकात उत्पादन 50.60 लाख टन, गुजरातमध्ये 9.19 लाख टन आणि तामिळनाडूमध्ये 8.60 लाख टन इतके कमी होते.
- बिहार, हरियाणा आणि पंजाबसह इतर राज्यांनी मिळून 31.89 लाख टन उत्पादन केले आहे.
- 15 एप्रिलपर्यंत देशभरातील साखरेचे एकूण उत्पादन 310.93 लाख टनवर पोहोचले आहे, इथेनॉलच्या उत्पादनाकडे वळवलेले प्रमाण वगळता.

उपमुख्यमंत्र्यांकडून आदर्श आचारसंहितेचे (MCC) उल्लंघन

- महाराष्ट्राचे उपमुख्यमंत्री अजित पवार यांनी केलेल्या वक्तव्याच्या चौकशीचे आदेश निवडणूक आयोगाने दिले आहेत.
- अजित पवार यांनी आपल्या पक्षाच्या बारामतीच्या उमेदवार असलेल्या पत्नी सुनेत्रा पवार यांना मत न देणाऱ्यांचा निधी रोखू असा आरोप केला.
- आदर्श आचारसंहिता (MCC) मतदारांना आर्थिक प्रलोभने देण्यास परवानगी देत नाही.

आदर्श आचारसंहिता (MCC) बद्दल:

- आदर्श आचारसंहिता हा भारतीय निवडणूक आयोगाने निवडणुकीमध्ये राजकीय पक्ष आणि उमेदवारांच्या वर्तनावर नियंत्रण ठेवण्यासाठी जारी केलेल्या मार्गदर्शक तत्वांचा एक संच आहे.
- उद्देश: निवडणूक स्पर्धा निष्पक्षपणे पार पाडल्या जाव्यात आणि लोकशाही प्रक्रियेची अखंडता राखण्यासाठी.
- वेळ: निवडणूक वेळापत्रक जाहीर झाल्यानंतर ते लगेच लागू होते आणि निवडणुका संपेपर्यंत लागू राहते.
- व्याप्ती: राजकीय पक्ष, उमेदवार आणि सर्व सरकारी संस्थांना लागू.
- निवडणूक आयोगाची भूमिका: निवडणूक आयोग (EC) MCC च्या अनुपालनाचे निरीक्षण करतो आणि त्याची अंमलबजावणी करतो. EC MCC चे उल्लंघन करणाऱ्या पक्षांना किंवा उमेदवारांना फटकारू शकते

आणि सुरक्षा तपशील मागे घेणे किंवा तक्रारी नोंदवणे यासारख्या उपाययोजना करू शकते.

- **तक्रारी आणि निवारण:** व्यक्ती किंवा पक्षांसाठी MCC उल्लंघनाबाबत तक्रारी दाखल करण्यासाठी यंत्रणा कार्यरत आहे, ज्याची नंतर EC द्वारे चौकशी केली जाते.

तुम्हाला माहित आहे का?

- **cVIGIL** हे भारतीय निवडणूक आयोगाने विकसित केलेले मोबाइल ॲप्लिकेशन आहे जेणेकरून नागरिकांना निवडणुकीदरम्यान आदर्श आचारसंहितेचे (MCC) उल्लंघन झाल्याची तक्रार करता येईल.

एशियाटिक जंगली कुत्रे किंवा ढोले

- सिंधुदुर्ग जिल्ह्यातील मालवण तालुक्यात 25 फूट खोल विहिरीतून दोन आशियाई जंगली कुत्र्यांची सुटका करण्यात आली.
- हे बचावकार्य वनविभागाच्या सदस्यांनी केले आणि सुमारे एक तास चालले.
- आशियाई जंगली कुत्रा, ज्याला मराठीत ढोले म्हणूनही ओळखले जाते, त्याला शिकार करण्यास मनाई आहे आणि तो धोक्याच्या श्रेणीत येतो.

ढोले बदल:

- ढोले (क्युओन आल्पिनस) हा वन्य मांसाहारी प्राणी आहे, जो कॅनिडे कुटुंबाचा सदस्य आहे आणि सस्तनवर्गीय आहे.
- भारतात, ते पश्चिम आणि पूर्व घाट, मध्य भारतीय लँडस्केप आणि ईशान्य भारतात आढळतात.
- ढोले वन परिसंस्थेतील सर्वोच्च शिकारी म्हणून महत्त्वाची भूमिका बजावतात.
- **संवर्धन स्थिती:**
 - IUCN धोक्यात असलेल्या प्रजातींची यादी: **लुप्तप्राय**
 - वन्य प्राणी आणि वनस्पतींच्या लुप्तप्राय प्रजातींमधील आंतरराष्ट्रीय व्यापारावरील अधिवेशन (CITES): **परिशिष्ट II**
 - **वन्यजीव संरक्षण कायदा, 1972: अनुसूची II**
- **लडाखच्या** परिसरातही ते कमी संख्येने आढळू शकतात.
- **ढोले लोकसंख्येला धोका :**
 - निवासस्थानाचे नुकसान
 - अनग्युलेटची कमी होत चाललेली लोकसंख्या, त्यांचे मुख्य शिकार, जास्त शिकार आणि अधिवास नष्ट झाल्यामुळे
 - पाळीव आणि जंगली कुत्र्यांकडून पशुधन शिकार आणि रोग हस्तांतरणामुळे छळ

- दरवर्षी **28 मे रोजी जागतिक ढोले दिवस** साजरा केला जातो.
- **पहिली जागतिक ढोले परिषद फेब्रुवारी 2019** मध्ये झाली.
- **विशाखापट्टणम येथील इंदिरा गांधी प्राणिशास्त्र उद्यानात 2014** मध्ये भारत सरकारने ढोले संवर्धन प्रजनन केंद्र मंजूर केले होते.

ताडोबा राष्ट्रीय उद्यान आणि नवेगाव-नागझिरा व्याघ्र प्रकल्प

- **NT3** या नावाने ओळखल्या जाणाऱ्या वाघिणीला ताडोबा राष्ट्रीय उद्यानातून महाराष्ट्रातील नवेगाव-नागझिरा व्याघ्र प्रकल्पात (NNTR) स्थलांतरित करण्यात आले.
- वाघिणीने तिची जीपीएस कॉलर काढली, ज्यामुळे मोठ्या प्रमाणावर शोध मोहीम हाती घेण्यात आली.

ताडोबा राष्ट्रीय उद्यानाबद्दल:

- ताडोबा राष्ट्रीय उद्यान, अधिकृतपणे ताडोबा अंधारी व्याघ्र प्रकल्प म्हणून ओळखले जाते, हे भारतातील सर्वात जुने आणि सर्वात प्रसिद्ध राष्ट्रीय उद्यानांपैकी एक आहे.
- महाराष्ट्रातील **चंद्रपूर जिल्ह्यात** स्थित आहे.
- **1955** मध्ये स्थापन झालेल्या, ताडोबा राष्ट्रीय उद्यानाचे नाव आदिवासी लोकांकडून पूजल्या जाणाऱ्या स्थानिक आदिवासी देव 'ताडोबा' किंवा 'तारू' आणि या परिसरातून वाहणारी नदी, अंधारी नदी यांच्या नावावरून आहे.
- हे बंगाल वाघांच्या मोठ्या लोकसंख्येसाठी प्रसिद्ध आहे. इतर प्रमुख वन्यजीवांमध्ये बिबट्या, आळशी अस्वल, गौर (भारतीय बायसन), ढोले (भारतीय जंगली कुत्रा), पट्टेदार हायना, जंगलातील मांजरी, सांबर आणि ठिपकेदार हरण यांचा समावेश होतो.

नवेगाव-नागझिरा व्याघ्र प्रकल्पाबद्दल:

- नवेगाव-नागझिरा व्याघ्र प्रकल्प हे महाराष्ट्रातील महत्त्वाचे संरक्षित क्षेत्र आहे.
- राज्याच्या पूर्वेकडील **गोंदिया आणि भंडारा जिल्ह्यात** स्थित आहे.
- हे अधिकृतपणे **2013** मध्ये व्याघ्र प्रकल्प म्हणून घोषित करण्यात आले.
- नवेगाव नॅशनल पार्क, नागझिरा वन्यजीव अभयारण्य आणि इतर अनेक वनक्षेत्रे एकाच इकोलॉजिकल युनिटमध्ये एकत्रित करून हे सुमारे 656.64 चौरस किलोमीटरचे क्षेत्रफळ पसरलेले आहे.

महाराष्ट्र राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोग (MSCPCR)

- महाराष्ट्र राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोग (MSCPCR) अल्पसंख्याक शैक्षणिक संस्थांसाठी धोरणात्मक सुधारणांचा आग्रह करत आहे.
- MSCPCR ने खाजगी शैक्षणिक संस्थांना अल्पसंख्याक दर्जाच्या माध्यमातून सवलती मिळवून देण्याच्या धोरणात सुधारणा करण्याच्या गरजेवर भर दिला.

महाराष्ट्र राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोग (MSCPCR) बदल:

- महाराष्ट्र राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोग (MSCPCR) ची स्थापना सर्व कायदे, धोरणे आणि कार्यक्रम हे भारतीय राज्यघटनेत आणि बाल हक्कांवरील संयुक्त राष्ट्रांच्या कन्व्हेन्शनमध्ये नमूद केलेल्या बाल संरक्षण हक्कांशी सुसंगत आहेत याची खात्री करण्यासाठी करण्यात आली.
- महाराष्ट्र राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोगाची स्थापना बाल हक्क संरक्षण कायदा, 2005 ला प्रतिसाद म्हणून करण्यात आली, ज्यात भारतातील प्रत्येक राज्यात अशा आयोगांची स्थापना करणे अनिवार्य आहे.
- उद्देश: मुलांशी संबंधित कायदे आणि धोरणांच्या अंमलबजावणीवर लक्ष ठेवणे आणि राज्य आणि खाजगी कृती या कायदांचे पालन करतात याची खात्री करणे हा त्याचा प्राथमिक उद्देश आहे.
- आयोगाला दिवाणी न्यायालयासारखे अधिकार नसले तरी, कोणत्याही व्यक्तीला बोलावून हजेरी लावणे आणि शपथेनुसार त्यांची तपासणी करणे, कागदपत्रे शोधण्याची मागणी करणे, पुरावे प्राप्त करणे आणि साक्षीदारांच्या तपासणीसाठी आयोग जारी करण्याचा अधिकार आहे.

स्मार्ट व्होटर स्लिप

- महाराष्ट्रातील जळगाव जिल्ह्याने स्मार्ट व्होटर स्लिप सादर केली असून, असे करणारा राज्यातील पहिला जिल्हा ठरला आहे.
- संपूर्ण प्रदेशातील 250 सार्वजनिक ठिकाणी बारकोड स्थापित केले गेले आहेत, ज्यामुळे रहिवाशांना त्यांच्या स्मार्टफोनसह स्कॅन करून मतदार तपशीलांमध्ये प्रवेश करता येईल.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- डिजिटल व्होटर स्लिप मतदारांच्या नोंदणीची पुष्टी करते आणि त्यांचे मत कुठे आणि केव्हा टाकायचे याबद्दल आवश्यक माहिती प्रदान करते.
- हे लोकांना मतदार यादीतील अनुक्रमांक आणि मतदान केंद्राच्या स्थानावर प्रवेश करण्यास मदत करेल.
- मतदार त्यांची नोंदणीकृत नावे, आधार कार्डशी लिंक केलेला फोन नंबर किंवा त्यांचा मतदार ओळखपत्र क्रमांक वापरून त्यांचे तपशील तपासू शकतात.
- डिजिटल व्होटर स्लिप आणि तपशीलांचा ऑनलाइन प्रवेश मतदारांना अधिक माहितीपूर्ण आणि जागृत ठेवण्याचा उद्देश आहे.

पन्हाळा किल्ल्यावर गुरुवारी जागतिक वारसा दिन साजरा

- भारतीय पुरातत्व सर्वेक्षण (ASI), मुंबई मंडळाने पन्हाळा किल्ल्यावर जागतिक वारसा दिन साजरा केला, जो कोल्हापूरपासून 20 किलोमीटर उत्तर-पश्चिमेस आणि मुंबईपासून सुमारे 9 तासांच्या अंतरावर आहे.
- या वर्षाची थीम 'विविधता शोधा आणि अनुभवा' अशी होती.
- किल्ल्याचा इतिहास आणि वारसा दाखवण्यासाठी 'मराठा मिलिटरी लँडस्केप्स' या छायाचित्र प्रदर्शनाचे आयोजन करण्यात आले होते.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- पन्हाळा किल्ला 2 जानेवारी 1954 रोजी राष्ट्रीय महत्त्वाचा स्मारक म्हणून घोषित करण्यात आला.
- पन्हाळा किल्ला हा दख्खनमधील सर्वात महत्त्वाच्या किल्ल्यांपैकी एक आहे, जो एका त्रिकोणी टेकडीवर आहे. देवगिरीच्या यादव, बिदरचे बहामनी, विजापूरची आदिलशाही, मराठे आणि मुघल यांच्या हाती सत्ता हस्तांतरित झाल्याचा इतिहास समृद्ध आहे.
- किल्ल्यामध्ये अनेक जलकुंभ आणि संरचना आहेत, ज्यात तीन मजली बुरुज आहे ज्याला नायिकिनीचा सज्जा किंवा डान्सिंग गर्ल टॉवर म्हणतात आणि गंगा, यमुना आणि सरस्वती म्हणून ओळखल्या जाणाऱ्या 3 इमारतींचा समावेश असलेला अंबरखाना.

मुंबईत गेल्या 10 वर्षांतील कमाल तापमानाची नोंद झाली आहे

- 16 एप्रिल रोजी मुंबईने 2024 ची पहिली उष्णतेची लाट अनुभवली.
- सांताक्रूझ वेधशाळेत कमाल तापमान 39.7 अंश नोंदवले गेले, जे सामान्यपेक्षा 6.3 अंश जास्त आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- भारतीय हवामानशास्त्र विभागाने (IMD) मुंबई, रायगड आणि ठाणे येथे 16 आणि 17 एप्रिल रोजी उष्णतेच्या लाटेचा इशारा जारी केला आहे.
- सांताक्रूझने नोंदवलेले कमाल तापमान 39.7 हे गेल्या 10 वर्षातील (2014 ते 2023) सर्वाधिक तापमान आहे.
- ही उष्णतेच्या लाटेची चेतावणी 17 एप्रिललाही जारी करण्यात आली आहे. खालच्या पातळीतील वारे प्रामुख्याने पूर्वेकडे वाहतात आणि मध्य-पातळीवर प्रतिचक्रीवादळ असतात.

अँटीसायक्लोनिक अभिसरण बदल:

- अँटीसायक्लोनिक अभिसरण म्हणजे पृथ्वीच्या रोटेशनच्या दिशेच्या विरुद्ध, उच्च-दाब प्रणालीभोवती हवेचे फिरणे.
- हे उत्तर गोलार्धात घड्याळाच्या दिशेने आणि दक्षिण गोलार्धात घड्याळाच्या उलट दिशेने आहे.
- अँटीसायक्लोनमध्ये, हवा वातावरणातील उंचावरून पृष्ठभागावर येते, विशेषतः स्वच्छ आकाश आणि शांत हवामान आणते. जसजशी हवा खाली येते तसतसे ते उबदार होते, ज्यामुळे ढग तयार होण्यास प्रतिबंध होतो आणि बहुतेक स्वच्छ आकाश होते. या प्रकारच्या हवामान पद्धतीमुळे ऋतू आणि प्रभावित प्रदेशानुसार कोरडे आणि उबदार हवामानासह अतिशय स्थिर हवामान परिस्थिती निर्माण होऊ शकते.

सई विठ्ठल पाटीलने EGMO 2024 मध्ये कांस्यपदक जिंकले

- मुलींच्या चार सदस्यीय संघाने 13व्या युरोपियन मुलींच्या गणितीय ऑलिम्पियाड (EGMO) 2024 मध्ये भारताचे प्रतिनिधित्व केले आणि दोन रौप्य आणि दोन कांस्यपदके जिंकली.
- संघाला चेन्नई मॅथेमॅटिकल इन्स्टिट्यूट (CMI) येथे प्रशिक्षण देण्यात आले.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- 2015 मध्ये भारताने पदार्पण केल्यानंतर भारतीय संघाच्या चारही स्पर्धकांनी EGMO मध्ये पदक मिळवण्याची ही दुसरी वेळ आहे.
- गुरुग्राम येथील गुंजन अग्रवाल (17), तिरुवनंतपुरम येथील संजना फिलो चाको (15), हिसार येथील लारिसा (16) आणि पुण्यातील सई विठ्ठल पाटील (17) अशी या विद्यार्थ्यांची नावे आहेत.

- गुंजन आणि संजनाने रौप्य पदक जिंकले, तर लॅरिसा आणि सई यांनी EGMO 2024 मध्ये कांस्यपदक जिंकले.
- EGMO चा उद्देश मुलींना राष्ट्रीय आणि आंतरराष्ट्रीय STEM ऑलिम्पियाडमध्ये सहभागी होण्यासाठी प्रेरित करणे आहे.
- EGMO सारख्या ऑलिम्पियाडसमुळे STEM क्षेत्रात विद्यार्थ्यांची आवड निर्माण करण्यात आणि जगभरातील किशोरवयीन मुलांमध्ये सांस्कृतिक देवाणघेवाण वाढण्यास मदत होते. ते थेट करिअरच्याकोणत्याही फायद्यांकडे नेत नाहीत.

महाराष्ट्र रिअल इस्टेट नियामक प्राधिकरण (महारेरा)

- महाराष्ट्राच्या रियल्टी रेग्युलेटरला 279 गृहप्रकल्पांची नोंदणी रद्द करण्याची विनंती प्राप्त झाली आहे.
- फेब्रुवारी 2023 मध्ये, महाराष्ट्र रिअल इस्टेट नियामक प्राधिकरणाने (MahaRERA) गृहनिर्माण प्रकल्पांची नोंदणी रद्द करण्याची परवानगी दिली.

महाराष्ट्र रिअल इस्टेट नियामक प्राधिकरण (MahaRERA) बदल:

- महारेरा ही महाराष्ट्र सरकारने रिअल इस्टेट (नियमन आणि विकास) अधिनियम, 2016 अंतर्गत स्थापन केलेली वैधानिक संस्था आहे.
- दमण आणि दीव आणि दादरा आणि नगर हवेली या केंद्रशासित प्रदेशांसह महाराष्ट्रातील रिअल इस्टेट क्षेत्राचे नियमन आणि प्रोत्साहन देण्याच्या प्राथमिक उद्दिष्टांसह 1 मे 2017 रोजी ते लागू झाले.

वरीलपैकी काहीही नाही (NOTA)

- मुंबई उच्च न्यायालयाच्या औरंगाबाद खंडपीठाने NOTA वरील जनहित याचिका (PIL) फेटाळून लावली.
- इलेक्ट्रॉनिक व्होटिंग मशिन्समध्ये (ईव्हीएम) 'नन ऑफ द अबव्ह' (नोटा) पर्यायाबाबत जागरूकता निर्माण करण्यासाठी जनहित याचिका निवडणूक आयोगाकडे (ईसी) निर्देश मागितली.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- खंडपीठाने नमूद केले की EC आणि महाराष्ट्र राज्य निवडणूक आयोगाने नोटा पर्यायाबद्दल जागरूकता निर्माण करण्यासाठी आधीच पुरेशी पावले उचलली आहेत.
- ईव्हीएमवर ठळक अक्षरात 'नोटा'चा स्पष्ट उल्लेख आहे आणि तो शेवटचा पर्याय म्हणून उपलब्ध असल्याचे न्यायालयाने नमूद केले.

- EC ने जुलै 2020 मध्ये सिस्टिमॅटिक व्होटर्स एज्युकेशन आणि इलेक्टोरल पार्टिसिपेशन (SVEEP) आणि SVEEP स्ट्रॅटेजी 2022-2025 वर एक मॅन्युअल प्रकाशित केले आहे.

वरीलपैकी काहीही नाही (NOTA):

- "वरीलपैकी काहीही नाही" (NOTA), अधिकृतपणे भारतात मान्यताप्राप्त, इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्रे आणि मतपत्रिकांवर एक पर्याय आहे, ज्यामुळे मतदारांना निवडणुकीत उभे असलेल्या सर्व उमेदवारांना नाकारण्याचे मत नोंदवता येते.
- मतदारांना उपलब्ध उमेदवारांबद्दल त्यांची नापसंती व्यक्त करण्याची क्षमता प्रदान करून त्यांना सशक्त करण्यासाठी हे सुरू करण्यात आले.
- 2013 च्या सर्वोच्च न्यायालयाच्या निर्णयानंतर भारतीय निवडणूक आयोगाने NOTA सादर केला होता ज्याने सादर केलेल्या उमेदवारांबद्दल त्यांची नापसंती व्यक्त करण्याचा मतदारांचा हक्क राखण्यासाठी त्याचा समावेश अनिवार्य केला होता.

विचार करा:

- पद्धतशीर मतदार शिक्षण आणि निवडणूक सहभाग (SVEEP) बद्दल जाणून घ्या.

राज्य बातम्या

शौर्याचा पुतळा

- 9 मार्च 2024 रोजी पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांच्या हस्ते अनावरण करण्यात आलेल्या शौर्याच्या पुतळ्याने लोकसभेच्या निवडणुकीपूर्वी ईशान्येकडील आघाडीच्या उमेदवारांना वेगवेगळ्या समर्थनाप्रमाणेच विविध मतांना जन्म दिला आहे.

बद्दल:

- हा पुतळा 1671 मध्ये सराईघाटच्या लढाईत नेतृत्वासाठी ओळखले जाणारे आदरणीय अहोम सेनापती बीर लचित बोरफुकन यांचा सन्मान करतो, जिथे त्यांनी आसाम जिंकण्याचा मुघल सैन्याचा प्रयत्न यशस्वीपणे हाणून पाडला.
- हा लचित बोरफुकन मैदाम विकास प्रकल्पाचा एक भाग आहे, ज्याचा उद्देश या प्रतिष्ठित व्यक्तीच्या वारशाचे स्मरण करणे आणि प्रदेशातील पर्यटनाला चालना देणे आहे.
- बोरफुकनने आपला लष्करी प्रवास घोरा बरुआ या घोडदळाचा अधिकारी म्हणून सुरू केला, जो राजा जयध्वज सिंहाच्या अधीन होता.

अहोम:

- सध्याच्या आसाम, भारतातील ब्रह्मपुत्रा खोऱ्यात 1228 ते 1826 पर्यंत पसरलेल्या अहोम राज्याची स्थापना मोंग माओ (आधुनिक युनान, चीन) येथील राजपुत्र चाओलुंग सुकाफा याने केली होती.
- आग्नेय आशियातील अहोम लोक स्थानिक शासकांचा पराभव करून ब्रह्मपुत्रा खोऱ्यात स्थायिक झाले.
- वैविध्यपूर्ण लोकसंख्या आणि सुसंघटित सैन्यासाठी प्रसिद्ध असलेल्या अहोम राज्याने पायदळ, घोडदळ, तोफखाना आणि नौदल यांचा गौरव केला.
- अहोम लोक स्थानिक संस्कृतीशी एकरूप झाले, त्यांनी जिंकलेल्या प्रदेशांची भाषा, धर्म आणि चालीरीती स्वीकारली.

चेन्नईच्या जलकुंभात 'कायम रसायने'

- राष्ट्रीय हरित न्यायाधिकरणाच्या (एनजीटी) दक्षिण खंडपीठाने चेन्नईच्या जलकुंभामध्ये 'कायम रसायने' असल्याबद्दल चिंता व्यक्त केली आहे.
- इंडियन इन्स्टिट्यूट ऑफ टेक्नॉलॉजी मद्रासने केलेल्या अभ्यासाच्या बाबतांच्या आधारे खंडपीठाने बकिंगहॅम कालवा, अडयार नदी आणि चेंबरमबक्कम तलावातील रासायनिक दूषिततेची स्वतःहून दखल घेतली.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- या अभ्यासात पॉलीफ्लुरोआल्किल पदार्थ (पीएफएएस), कृत्रिम रसायने, जी पर्यावरणात खराब होत नाहीत, पृष्ठभाग पातळीचे पाणी, भूजल आणि तलावाजवळील प्रक्रिया केलेल्या जलशुद्धीकरण केंद्रातही आढळून आले.
- पीएफएएसमध्ये यकृताचे नुकसान, हार्मोनल असंतुलन, रोगप्रतिकारक शक्तीचे परिणाम आणि अगदी कर्करोग यांसारखे आरोग्यावर प्रतिकूल परिणाम होतात म्हणून ओळखले जाते.

कायमचे रासायनिक बद्दल:

- "फॉरएव्हर केमिकल्स" हा एक बोलचाल शब्द आहे जो सामान्यतः पर- आणि पॉलीफ्लुरोआल्किल पदार्थ (पीएफएएस) साठी वापरला जातो.
- हे मानवनिर्मित रसायनांचे समूह आहेत जे पर्यावरणात आणि मानवी आणि प्राण्यांच्या शरीरात टिकून राहण्यासाठी उल्लेखनीय आहेत, जिथे ते कालांतराने जमा होऊ शकतात.
- चिकाटी: पीएफएएस अत्यंत टिकाऊ आणि विशिष्ट पर्यावरणीय न्हास प्रक्रियेस प्रतिरोधक असतात, म्हणूनच त्यांना "कायमचे रसायने" म्हणतात.

- **व्यापक वापर:** ही रसायने 1940 पासून विविध उद्योगांमध्ये त्यांच्या पाणी- आणि ग्रीस-प्रतिरोधक गुणधर्मासाठी वापरली जात आहेत.

आंतरराष्ट्रीय बातम्या

इराण-इस्त्रायल संबंध

संदर्भ:

- अलीकडील घडामोडीत, **इराणने** सीरियातील इराणी वाणिज्य दूतावासावर इस्त्रायली हवाई हल्ल्याच्या प्रत्युत्तरात **12 एप्रिल** रोजी इस्त्रायलवर हल्ले केले, ज्यामुळे वरिष्ठ इराणी लष्करी कमांडर ठार झाले.
- या घटनेने दोन राष्ट्रांमधील मध्य पूर्वेतील संभाव्य व्यापक संघर्षाबद्दल चिंता वाढवली आहे.

पार्श्वभूमी:

- **1979 च्या इस्लामिक क्रांतीपूर्वी** इराण-इस्त्रायल संबंध एकेकाळी सौहार्दपूर्ण होते.
- **1948 मध्ये इस्त्रायलच्या स्थापनेला** मान्यता देणारा पहिला मुस्लिम-बहुल देश म्हणून इराणने इस्त्रायलशी समान हितसंबंध सामायिक केले, जसे की अरब शत्रुत्वाला विरोध करणे.
- तथापि, **क्रांतीनंतर, इराणच्या राजवटीने इस्त्रायलविरोधी भूमिका स्वीकारली आणि देशाला पॅलेस्टिनी भूमीवर कब्जा करणारा म्हणून पाहिले.**
- परिणामी, इराण-इस्त्रायल संबंध बिघडले, दोन्ही देश संघर्ष आणि सामरिक हल्ल्यांमध्ये गुंतले.

समस्या:

- इराणला इस्त्रायलच्या वैधतेची मान्यता नसल्यामुळे आणि **1990 च्या दशकाच्या सुरुवातीपासूनच दोन राष्ट्रांमधील उघड शत्रुत्व लक्षात घेता, ते युद्ध आणि संघर्षांमध्ये गुंतले आहेत, विशेषतः सीरिया आणि येमेनमध्ये.**
- दोन्ही देशांचे या प्रदेशातील वांशिक आणि धर्म-आधारित संघर्षांमध्ये गुंतलेल्या संघटनांशी संबंध आहेत.
- दोन्ही देशांचे अणू कार्यक्रम यांमुळे तणाव आणखी वाढला आहे इस्त्रायल इराणच्या अणू कार्यक्रमाला आपल्या अस्तित्वाचा धोका मानते आणि अमेरिकेने इराणवर विविध निर्बंध लादले आहेत.
- इराण इस्त्रायल आणि युनायटेड स्टेट्सला विरोध करणाऱ्या प्रदेशातील अनेक अतिरेकी गटांना निधी आणि समर्थन पुरवतो असे मानले जाते. यामध्ये लेबनॉनमधील हिजबुल्लाह आणि गाझा पट्टीतील हमासचा समावेश आहे.

- दोन राष्ट्रांमधील शत्रुत्व कायम असल्याने, इस्त्रायलचा मजबूत मित्र म्हणून अमेरिकेच्या सहभागामुळे इराणची असुरक्षितता वाढली आहे, ज्यामुळे या प्रदेशात अवांछित पाश्चात्य हस्तक्षेपाची शक्यता वाढली आहे.
- इराण आणि इस्त्रायलमधील लक्षित हल्ले, हत्या आणि सायबर हल्ल्यांच्या अलीकडील घटना परिस्थितीचे नाजूक आणि अस्थिर स्वरूप अधोरेखित करतात.
- तणाव वाढत असताना, **आंतरराष्ट्रीय समुदायाला दोन शत्रूंमधील व्यापक प्रादेशिक संघर्षाच्या संभाव्यतेबद्दल चिंता वाटते.**

भारतावर होणारा परिणाम:

- इस्त्रायल आणि इराण यांच्यातील तीव्र संघर्षाचे भारतासाठी दूरगामी परिणाम आहेत, ज्यात मोठ्या डायस्पोरा, मजबूत आर्थिक भागीदारी आणि वाढती धोरणात्मक भूमिका यासह या प्रदेशात खोल समभाग आहेत.
- **संभाव्य वाढ भारताच्या लोकांवर, आर्थिक हितसंबंधांवर आणि धोरणात्मक गरजांवर लक्षणीय परिणाम करू शकते.**
- भारताचा **80% तेल पुरवठ्यासाठी पश्चिम आशिया** प्रदेशावर अवलंबून राहिल्याने ऊर्जा किमतींवरील संभाव्य संघर्षाच्या परिणामास देश असुरक्षित बनतो.
- रशिया-युक्रेन युद्धाच्या संदर्भात भारताने सवलतीच्या दरात रशियन तेल मिळवून तेलाच्या किमतींवर होणारा परिणाम कमी केला असला, तरी **इराण-इस्त्रायल संघर्षाचे विपरीत परिणाम होऊ शकतात.**
- इराण आणि इस्त्रायलसह प्रमुख अरब देशांशी भारताचे धोरणात्मक संबंध हे देशाच्या परराष्ट्र धोरणात महत्त्वाचे घटक आहेत.
- नवी दिल्लीने **दोन्ही राष्ट्रांशी आपले धोरणात्मक संबंध संतुलित केले आहेत, परंतु वाढत्या संघर्षामुळे भारताला आपली द्विधा मनस्थिती सोडण्यास भाग पाडले जाऊ शकते.**

भारताचे इस्त्रायलशी संबंध :

- इस्त्रायलशी भारताचे मजबूत धोरणात्मक संबंध, विशेषतः संरक्षण आणि सुरक्षा, गेल्या दशकात अधिक घट्ट झाले आहेत.
- अमेरिका, फ्रान्स आणि रशियाच्या रांगेत सामील होऊन इस्त्रायल भारतासाठी प्रमुख संरक्षण पुरवठादार म्हणून उदयास आला आहे. शिवाय, दोन्ही देशांना अतिरेकी आणि दहशतवादाबद्दल चिंता आहे.

भारताचे इराणशी संबंध:

- इस्रायलशी धोरणात्मक भागीदारी कायम ठेवली असली तरी भारताने इराणसोबतचे धोरणात्मक संबंध जपले आहेत.
- निर्बंधांमुळे या संबंधात अडथळे आले असले तरी तेहरान भारताला कच्च्या तेलाचा महत्त्वपूर्ण पुरवठादार आहे.
- पाकिस्तान आणि अफगाणिस्तानातून उगम पावलेल्या दहशतवादाबद्दल दोन्ही राष्ट्रांमध्ये भीती आहे.
- याव्यतिरिक्त, चाबहार प्रकल्प अफगाणिस्तान आणि मध्य आशियासाठी एक आवश्यक आर्थिक प्रवेशद्वार म्हणून काम करतो.

पुढे जाण्याचा मार्ग:

- या अशांत परिस्थितीत पुढे जाण्यासाठी जागतिक नेत्यांकडून डी-एस्केलेशनला प्रोत्साहन देण्यासाठी आणि मुत्सद्देगिरीच्या मार्गावर परत येण्यासाठी राजनैतिक प्रयत्नांची आवश्यकता आहे.
- अस्थिर प्रदेशात शांतता प्रस्थापित करण्यासाठी हिंसाचार तात्काळ थांबवण्याची भारताची भूमिका महत्त्वाची आहे.
- इराणविरुद्धच्या कोणत्याही इस्रायली प्रतिआक्रमणात अमेरिका सहभागी होणार नाही असे अमेरिकेचे अध्यक्ष जो बिडेन यांच्या विधानासारख्या जागतिक नेत्यांकडून आलेला दबाव, संघर्ष कमी करण्यास आणि शांतता प्रस्थापित करण्यास हातभार लावू शकतो.

वर्ल्ड क्राफ्ट सिटी (WCC)

- कुवेट स्थित वर्ल्ड क्राफ्ट्स कौन्सिल इंटरनॅशनल (WCCI) यावर्षी भारताकडून वर्ल्ड क्राफ्ट सिटी (WCC) नामांकनासाठी श्रीनगरचा विचार करत आहे.
- टीमने अनेक क्लस्टर्सची तपासणी केली आहे जिथे कारागीर पश्मिना शाल, कार्पेट्स, पेपियर माचे इत्यादीसारख्या स्थानिक हस्तकलेवर काम करत होते.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- WCC दर्जा प्रदान करण्याच्या वार्षिक समारंभाचे उद्दिष्ट हस्तशिल्पांना प्रोत्साहन देणे, जतन करणे आणि विकसित करणे आणि नवीन बाजारपेठ जोडणे हे आहे.
- इंडियन नॅशनल ट्रस्ट फॉर आर्ट अँड कल्चरल हेरिटेज-काश्मीर (INTACH-K) अंतिम नामांकनापूर्वी हस्तकला क्षेत्राचा नकाशा तयार करण्यासाठी J&K हस्तकला विभागाशी सहयोग करत आहे.

पॅलेस्टाईन राज्यासाठी संयुक्त राष्ट्रांचे सदस्यत्व

- युनायटेड स्टेट्सने संयुक्त राष्ट्र संघाच्या ठरावावर व्हॅटो केला ज्यामुळे पॅलेस्टाईन राज्यासाठी संयुक्त राष्ट्रसंघाचे पूर्ण सदस्यत्व मिळू शकले असते.
- 15-सदस्यीय सुरक्षा परिषदेत मतदानाच्या बाजूने 12, युनायटेड स्टेट्सने विरोध केला आणि दोन सदस्यांनी अनुपस्थिती दर्शवली.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- पॅलेस्टाईनला संयुक्त राष्ट्रांचे 194 वे सदस्य होण्यास मान्यता देण्यासाठी ठरावाने 193 सदस्यीय आमसभेला शिफारस केली असती.
- 140 देशांनी पॅलेस्टाईन राज्याला आधीच मान्यता दिली आहे, त्यामुळे त्याचा प्रवेश मंजूर झाला असता.

विचार करा:

- युनायटेड नेशन्सचे पूर्ण सदस्यत्व मिळविण्याच्या प्रक्रियेबद्दल जाणून घ्या.

अर्थव्यवस्था बातम्या

क्रेडिट-डिफॉल्ट रेशो

- केअरएज च्या मार्च 2024 च्या अहवालात बँकांचे क्रेडिट-डिफॉल्ट (CD) गुणोत्तर 80 टक्क्यांच्या आसपास उभे राहून दशकातील उच्चांक गाठले आहे.
- हे गुणोत्तर बँकांनी वाढवलेल्या ठेवींच्या टक्केवारीचे प्रतिबिंबित करते जे कर्ज दिले गेले आहे, जे बँकांसाठी तरलता आणि पत जोखीम दर्शवते.

बद्दल:

- चलन ठेव प्रमाण, दुसरीकडे, एकूण ठेवींच्या तुलनेत व्यक्तीकडे असलेल्या चलनाचे प्रमाण प्रकट करते.
- जेव्हा रोख ठेव प्रमाण वाढते, तेव्हा पैशाचा गुणक कमी होतो.
- त्याचप्रमाणे, ठेवींच्या दरात वाढ केल्याने ठेवीदारांना अधिक ठेवी ठेवण्यास प्रोत्साहन मिळते, रोख ते एकत्रित ठेव गुणोत्तर कमी होते आणि मनी मल्टीप्लायर वाढते.

पुरस्कार बातम्या

ऑल वुई इमॅजिन अँज लाइट

- पायल कपाडियाचा चित्रपट, ऑल वुई इमॅजिन अँज लाइट, कान्स फिल्म फेस्टिव्हलच्या प्रतिष्ठित स्पर्धा विभागात प्रदर्शित होणारे 40 वर्षातील पहिले भारतीय शीर्षक ठरले आहे.

- ब्रिटिश-भारतीय चित्रपट निर्मात्या संध्या सुरी यांचा संतोष देखील अनिश्चित संबंध विभागांतर्गत चित्रपट उत्सवाच्या 77 व्या आवृत्तीत प्रदर्शित केला जाईल.

पायल कपाडिया बदल:

- पायल कपाडिया ही फिल्म अँड टेलिव्हिजन इन्स्टिट्यूट ऑफ इंडिया (FTII) ची माजी विद्यार्थिनी आहे आणि 2021 कान्स फिल्म फेस्टिव्हलच्या डायरेक्टर्स फोर्टनाइट साइड-बारमध्ये ऑइल डी'ओर (गोल्डन आय) पुरस्कार जिंकणाऱ्या तिच्या प्रशंसनीय माहितीपट अ नाईट ऑफ नथिंगसाठी प्रसिद्ध आहे.

तुम्हाला माहित आहे का?

- प्रतिष्ठित पाल्मे डी'ओर पुरस्कारासाठी स्पर्धा करणारा शेवटचा भारतीय चित्रपट (कान्स चित्रपट महोत्सवात दिला जाणारा सर्वोच्च पुरस्कार आहे) हा 1983 मध्ये प्रसिद्ध चित्रपट निर्माते मृणाल सेन यांचा खारिज होता.
- 1946 मध्ये कान्समध्ये सर्वोच्च सन्मान जिंकणारा नीचा नगर हा एकमेव भारतीय चित्रपट आहे.

माल्कम आदिसेशिया पुरस्कार 2024 आणि एलिझाबेथ अडिसेशिया उद्घरण - 2024

- जवाहरलाल नेहरू युनिव्हर्सिटीच्या स्कूल ऑफ सोशल सायन्सेसचे प्राध्यापक सुरिंदर एस. जोधका यांची माल्कम आदिसेशिया पुरस्कार 2024 साठी निवड झाली आहे.
- विकास कुमार, सहयोगी प्राध्यापक, स्कूल ऑफ डेव्हलपमेंट, अझीम प्रेमजी युनिव्हर्सिटी, यांना एलिझाबेथ आदिसेशिया प्रशस्तिपत्र-2024 प्राप्त होईल.
- दरवर्षी, उत्कृष्ट सामाजिक शास्त्रज्ञांना पुरस्कार दिले जातात.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- हे माल्कम आणि एलिझाबेथ आदिसेशिया ट्रस्ट द्वारे प्रदान केले जाते.
- माल्कम आदिसेशिया पुरस्कारामध्ये प्रशस्तीपत्र आणि रोख 2 लाख रुपये मिळतात.
- एलिझाबेथ आदिसेशिया पुरस्कारासाठी 1 लाख रुपयांचे रोख पारितोषिक असेल.
- हा पुरस्कार सामान्यतः भारतात राहणाऱ्या भारतीय आणि परदेशी विद्वानांसाठी खुला आहे.

तुम्हाला माहित आहे का:

- माल्कम साथियानाथन आदिसेशिया (18 एप्रिल 1910 - 21 नोव्हेंबर 1994) हे भारतीय विकास अर्थशास्त्रज्ञ आणि शिक्षणतज्ज्ञ होते.

माल्कम साथियानाथन आदिसेशिया बदल:

- त्यांचा जन्म तामिळनाडूतील वेल्लोर येथे झाला.
- लंडन स्कूल ऑफ इकॉनॉमिक्समधून त्यांनी अर्थशास्त्रात डॉक्टरेट मिळवली.
- 1976 मध्ये, त्यांना पद्मभूषण, भारताचा तिसरा-सर्वोच्च नागरी पुरस्कार प्रदान करण्यात आला.
- 1998 मध्ये, युनेस्कोने त्यांच्या शिक्षण आणि साक्षरतेतील योगदानासाठी माल्कम आदिसेशिया आंतरराष्ट्रीय साक्षरता पुरस्कार तयार केला.
- 1978 मध्ये भारताच्या संसदेचे वरचे सभागृह असलेल्या राज्यसभेवर त्यांची नियुक्ती झाली.
- 1975 ते 1978 पर्यंत त्यांनी मद्रास विद्यापीठाचे कुलगुरू म्हणून काम केले.
- ते मद्रास इन्स्टिट्यूट ऑफ डेव्हलपमेंट स्टडीज (MIDS) चे संस्थापक होते.
- ते भारत आणि परदेशातील अनेक व्यावसायिक संस्थांशी संबंधित होते.

संरक्षण बातम्या

इग्ला-एस

- वास्तविक नियंत्रण रेषेवर (LAC) तैनात करण्याच्या उद्देशाने भारताने अलीकडेच रशियाकडून इग्ला-एस हवाई संरक्षण प्रणालीची एक नवीन खेप घेतली आहे.
- ही खरेदी भारतीय सैन्याच्या सध्याच्या गरजा पूर्ण करण्यासाठी गेल्या वर्षी दिलेल्या ऑर्डरची पूर्तता करते.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- सुरुवातीच्या तुकडीत 24 इग्ला-एस मॅन पोर्टेबल एअर डिफेन्स सिस्टीम (MANPADS) आणि 100 क्षेपणास्त्रांचा समावेश आहे, उर्वरित मोठ्या करारानुसार भारतात तयार करण्याची योजना आहे.
- या संपादनाचे उद्दिष्ट भारतीय लष्कराच्या अत्यंत कमी पल्ल्याच्या हवाई संरक्षण (VSHORAD) क्षमतांना बळकटी देण्याचे आहे, विशेषतः उत्तरेच्या सीमेवर असलेल्या उंच पर्वतीय प्रदेशांच्या आव्हानात्मक प्रदेशात.
- इग्ला-एस प्रणाली 6 किमी पर्यंत वाढीव इंटरसेप्टन रेंजचा दावा करते, जुन्या इग्ला-1M प्रणालीपेक्षा लक्षणीय सुधारणा प्रदान करते.

बदल:

- इग्ला-एस ही एक पोर्टेबल संरक्षण प्रणाली आहे, जी एकतर व्यक्ती किंवा कूद्वारे चालवता येते.
- हे विशेषतः कमी उडणाऱ्या विमानांना रोखण्यासाठी निर्माण केलेले आहे आणि कूझ क्षेपणास्त्रे आणि ड्रोन यांसारखे हवेतील धोके शोधून ते दूर करू शकतात.
- द डिफेन्स पोस्टने नोंदवल्याप्रमाणे, इग्ला-एस हवाई संरक्षण प्रणाली 9M342 क्षेपणास्त्र, 9P522 लॉचर,

9V866-2 मोबाइल चाचणी स्टेशन आणि 9F719-2 चाचणी संच यासह अनेक घटकांनी बनलेली आहे.

- या प्रणाली प्रामुख्याने उत्तरेकडील सीमेवर उंच पर्वतीय प्रदेशांमध्ये तैनात असलेल्या नवीन हवाई संरक्षण युनिट्समध्ये तैनात केल्या जातात.

व्हाईस अॅडमिरल दिनेश कुमार त्रिपाठी

- व्हाईस अॅडमिरल दिनेश कुमार त्रिपाठी यांची पुढील नौदल प्रमुख म्हणून नियुक्ती करण्यात आली आहे.
- ते सध्या नौदल कर्मचारी (VCNS) उप-प्रमुख म्हणून कार्यरत आहेत.
- 30 एप्रिल 2024 रोजी ते विद्यमान प्रमुख अॅडमिरल आर. हरी कुमार यांच्याकडून पदभार स्वीकारतील.

तुम्हाला माहित आहे का:

- भारतात, सशस्त्र दलांचे प्रमुख—म्हणजे लष्कर, नौदल आणि हवाई दल— यांना भारताचे राष्ट्रपती नियुक्त करतात.
- राष्ट्रपती भारत सरकारच्या सल्ल्यानुसार कार्य करतात, विशेषतः संरक्षण मंत्रालयाच्या शिफारसीनुसार.
- नियुक्ती सहसा संबंधित दलातील सर्वात वरिष्ठ अधिकाऱ्यांमधून केली जाते, त्यांचे सेवा रेकॉर्ड, अनुभव आणि सशस्त्र दलातील सर्वोच्च नेतृत्व भूमिकांसाठी योग्यता विचारात घेऊन.

ब्राह्मोस सुपरसॉनिक कूझ क्षेपणास्त्रे

- भारताने ब्राह्मोस सुपरसॉनिक कूझ क्षेपणास्त्रांची पहिली तुकडी फिलिपाइन्सला दिली.
- फिलीपिन्सने जानेवारी 2022 मध्ये भारतासोबत ब्राह्मोसच्या तीन बॅटरीसाठी \$375 दशलक्षांचा करार केला, तो पहिला निर्यात ग्राहक बनला.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- दक्षिण चीन समुद्रात फिलीपिन्स आणि चीन यांच्यात सुरू असलेल्या संघर्षादरम्यान ही डिलिव्हरी आली आहे.
- अनेक देशांनी ब्राह्मोस प्रणाली घेण्यास स्वारस्य व्यक्त केले आहे आणि इंडोनेशिया आणि थायलंडसह इतरांशी चर्चा प्रगत टप्प्यात आहे.

ब्राह्मोस सुपरसॉनिक कूझ क्षेपणास्त्रांबद्दल:

- प्रकार: सुपरसॉनिक कूझ क्षेपणास्त्र.
- द्वारे विकसित: भारताची संरक्षण संशोधन आणि विकास संस्था (DRDO) आणि रशियाची NPO मॅशिनोस्ट्रोयेनिया यांच्यातील संयुक्त उपक्रम.

- मूळ नाव: भारतातील ब्रह्मपुत्रा नदी आणि रशियामधील मॉस्का नदीवरून नाव देण्यात आले.
- वेग: मॅच 2.8 ते 3.0 (सुपरसोनिक वेग).
- श्रेणी: अंदाजे 290-450 किलोमीटर, विस्तारित श्रेणी आवृत्त्यांसह.
- वॉरहेड: पारंपारिक आणि आण्विक पर्याय, 300 किलोग्रॅम पर्यंत पेलोड क्षमतेसह.
- लॉन्च प्लॅटफॉर्म: जमीन, समुद्र, उप-समुद्र आणि हवाई प्लॅटफॉर्मवरून बहुमुखी प्रक्षेपण क्षमता.
- मार्गदर्शन प्रणाली: जडत्व नेव्हिगेशन प्रणाली आणि टर्मिनल सक्रिय रडार मार्गदर्शन प्रणालीसह सुसज्ज.
- स्टेल्थ तंत्रज्ञान: स्टिलथियर दृष्टीकोनासाठी रडार क्रॉस-सेक्शन कमी करण्यासाठी डिझाइन केलेले.
- ब्रह्मोस-II: क्षेपणास्त्राच्या हायपरसॉनिक आवृत्तीचा विकास, ब्रह्मोस-II, ज्याचा वेग मॅच 7+ च्या वेगाने प्रवास करणे अपेक्षित आहे.
- विस्तारित श्रेणी: आंतरराष्ट्रीय क्षेपणास्त्र करारांतर्गत क्षेपणास्त्राची श्रेणी 450 किलोमीटरच्या पलीकडे वाढवण्याचे प्रयत्न चालू आहेत.

अहवाल व निर्देशक बातम्या

आशिया विकास आउटलुक अहवाल

- आशिया विकास आउटलुक अहवाल आशियाई विकास बँकेने जारी केला आहे.
- अहवालानुसार, भारताचा GDP वाढ 2023-24 मधील 7.6% वरून 2024-25 मध्ये 7%, 2025-26 मध्ये 7.2% पर्यंत कमी होण्याचा अंदाज आहे.

तुम्हाला माहित आहे का?

- भारत आशियाई विकास बँकेचा संस्थापक सदस्य आणि बँकेचा चौथा सर्वात मोठा भागधारक आहे.

ADB बद्दल:

- पूर्ण नाव: एशियन डेव्हलपमेंट बँक
- स्थापना वर्ष: 1966.
- मुख्यालय: मनिला, फिलीपिन्स.
- आशियाई विकास बँकेची स्थापना प्रादेशिक विकास बँक म्हणून झाली. भारतात, त्याची स्थापना "एशियन डेव्हलपमेंट बँक कायदा, 1966" अंतर्गत करण्यात आली.
- रचना: एशियन डेव्हलपमेंट बँकेचे संचालन बोर्ड ऑफ गव्हर्नर्सद्वारे केले जाते, ज्यामध्ये प्रत्येक सदस्य राज्याचा एक प्रतिनिधी असतो.
- संस्थेचे उद्दिष्ट: आशिया आणि पॅसिफिकमध्ये आर्थिक विकास आणि गरिबी कमी करण्यास प्रोत्साहन देणे.

- संस्थेद्वारे ऑफर केलेले कार्यक्रम/क्रियाकलाप/सेवा: आशियाई विकास बँक तिच्या विकसनशील सदस्य देशांना, खाजगी क्षेत्रांना आणि सार्वजनिक-खाजगी भागीदारींना अनुदान, कर्ज, तांत्रिक सहाय्य आणि विकासाला चालना देण्यासाठी इकिटी गुंतवणुकीद्वारे सहाय्य प्रदान करते.
- आशियाई विकास बँकेचे 68 सदस्य आहेत, त्यापैकी 49 आशिया आणि पॅसिफिक क्षेत्रातील आहेत.

2000 सालापासून भारतातील झाडांच्या आच्छादनाचे नुकसान आणि कार्बन उत्सर्जन: ग्लोबल फॉरेस्ट वॉच मधून अंतर्दृष्टी

- 2000 पासून भारताने 2.33 दशलक्ष हेक्टर वृक्षांचे आच्छादन गमावले आहे, जे या कालावधीत सहा टक्के कमी झाले आहे.
- या नुकसानीमुळे वातावरणात दरवर्षी सरासरी 51.0 दशलक्ष टन कार्बन डायऑक्साईड समतुल्य सोडला जातो.
- ग्लोबल फॉरेस्ट वॉच (GFW) प्रकल्प, जो उपग्रह डेटा वापरून जंगलातील बदलांवर लक्ष ठेवतो, 2002 ते 2023 दरम्यान भारताने 414,000 हेक्टर आर्द्र प्राथमिक जंगल गमावले, जे त्या कालावधीतील एकूण वृक्षाच्छादित नुकसानीपैकी 18 टक्के होते.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- 2001 ते 2022 पर्यंत, भारतातील जंगलांनी प्रतिवर्षी 51 दशलक्ष टन कार्बन डाय ऑक्साईड समतुल्य उत्सर्जित केले परंतु प्रतिवर्ष 141 दशलक्ष टन देखील काढून टाकले, परिणामी प्रति वर्ष 89.9 दशलक्ष टन निव्वळ कार्बन सिंक झाला.
- तथापि, जंगलांचे नुकसान हवामानातील बदलांना गती देते, कारण जंगले कार्बनसाठी एक सिंक आणि स्त्रोत म्हणून काम करतात.
- भारतातील वृक्षाच्छादित नुकसानीमध्ये मानवामुळे होणारे नुकसान आणि नैसर्गिक त्रास, जसे की वृक्षतोड, आग, रोग किंवा वादळामुळे होणारे नुकसान या दोन्हींचा समावेश होतो, जे नेहमी जंगलतोडीच्या व्याख्येशी जुळत नाहीत.
- 2013 ते 2023 या कालावधीत भारतातील 95 टक्के वृक्षाच्छादित नुकसान नैसर्गिक जंगलांमध्ये झाल्याचे आकडेवारीवरून दिसून येते.
- आसाम, मिझोराम, अरुणाचल प्रदेश, नागालँड आणि मणिपूर या राज्यांमध्ये 2001 ते 2023 या कालावधीत एकूण वृक्षाच्छादनाच्या नुकसानीपैकी 60 टक्के नुकसान झाले आहे.

- आसाममध्ये सरासरी 66,600 हेक्टरच्या तुलनेत 324,000 हेक्टरमध्ये सर्वाधिक वृक्षतोड झाली, त्यानंतर मिझोराम, अरुणाचल प्रदेश, नागालँड आणि मणिपूरचा क्रमांक लागतो.
- अन्न आणि कृषी संघटनेच्या मते, 2015 ते 2020 दरम्यान भारतातील जंगलतोड दर वर्षी 668,000 हेक्टर होता, जो जगभरातील दुसऱ्या क्रमांकाचा सर्वोच्च आहे.
- याव्यतिरिक्त, 2002 ते 2022 पर्यंत, ओडिशामध्ये आगीमुळे झाडांचे कव्हर नष्ट होण्याचे प्रमाण सर्वाधिक होते, त्यानंतर अरुणाचल प्रदेश, नागालँड, आसाम आणि मेघालय यांचा क्रमांक लागतो.

GFW जुन्या आणि नवीन डेटाची तुलना करण्यापासून सावध करते, विशेषतः 2015 पूर्वी आणि नंतर, अल्गोरिदम ऍडजस्टमेंट आणि सुधारित सॅटेलाइट डेटामधून डेटामधील बदलांमुळे.

उपग्रह प्रतिमा वापरून ते सहज मोजता येण्याजोगे असल्याने जंगलाची व्याप्ती, तोटा आणि लाभ यावर चर्चा करताना प्रकल्प वृक्षाच्छादनाचा संदर्भ देतो.

तथापि, वृक्षाच्छादनाचे अस्तित्व नेहमीच जंगल दर्शवत नाही आणि वृक्ष आच्छादन कमी होणे किंवा वाढणे हे नेहमी जंगलाचे नुकसान किंवा लाभ सूचित करत नाही.

भारतात विकल्या जाणाऱ्या नेस्ले बेबी फूडमध्ये साखरेचे प्रमाण जास्त आहे

- स्विस एनजीओ, पब्लिक आय आणि इंटरनॅशनल बेबी फूड अॅक्शन नेटवर्क (IBFAN) च्या अलीकडील अहवालात, नेस्लेच्या भारत, आफ्रिकन आणि लॅटिन अमेरिकन देशांमध्ये विकल्या जाणाऱ्या बेबी फूड उत्पादनांमध्ये युरोपियन बाजारपेठेत विकल्या गेलेल्या उत्पादनांच्या तुलनेत साखरेचे प्रमाण जास्त असल्याचे समोर आले आहे.
- जागतिक आरोग्य संघटनेने (WHO) तीन वर्षांखालील मुलांसाठी खाद्यपदार्थांमध्ये साखरेचा समावेश करण्याच्या शिफारसी असूनही, भारतीय नियामक मुलांच्या आहारात मर्यादित प्रमाणात सुक्रोज आणि फ्रक्टोजला परवानगी देतात.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- नेस्ले इंडिया हे सुनिश्चित करते की त्यांची भारतात उत्पादित उत्पादने CODEX मानकांचे (WHO आणि अन्न आणि कृषी संघटनेने स्थापन केलेले आयोग) आणि जोडलेल्या साखरेसह सर्व पोषक घटकांच्या गरजांशी संबंधित स्थानिक तपशीलांचे पूर्ण आणि काटेकोर पालन करतात.

- भारतीय अन्न सुरक्षा आणि मानक प्राधिकरण, जे खाद्यपदार्थांचे उत्पादन, साठवण, वितरण, विक्री आणि आयात यांचे नियमन करते, तसेच अन्न सुरक्षा सुनिश्चित करण्यासाठी मानके स्थापित करतात, ते IBFAN अहवालाचा विचार करत असल्याचे सांगितले.

कोडेक्स मानकांबद्दल:

- कोडेक्स एलिमेंटेरियस, किंवा "फूड कोड" हा आंतरराष्ट्रीय अन्न मानके, मार्गदर्शक तत्त्वे आणि सराव संहिता यांचा संग्रह आहे.
- ही मानके कोडेक्स एलिमेंटेरियस कमिशन (सीएसी) द्वारे स्थापित केली जातात, जो संयुक्त FAO/WHO अन्न मानक कार्यक्रमाचा मध्य भाग आहे.
- या मानकांची मुख्य उद्दिष्टे आहेत:
 - ग्राहकांच्या आरोग्याचे रक्षण करण्यासाठी.
 - अन्न व्यापारातील न्याय्य पद्धती सुनिश्चित करण्यासाठी.

विचार करा:

- भारतीय अन्न सुरक्षा आणि मानक प्राधिकरणाबद्दल जाणून घ्या.

विज्ञान आणि तंत्रज्ञान बातम्या

नेक्सकार19

- नेक्सकार19 ही देशातील पहिली 'मेड इन इंडिया' CAR T-सेल थेरपी अलीकडेच लॉच करण्यात आली.
- ही थेरपी आयआयटी बॉम्बे आणि टाटा मेमोरियल सेंटरने विकसित केली आहे.

नेक्सकार19 बद्दल:

- नेक्सकार19 ही एक प्रकारची इम्युनोथेरपी आहे जी CAR टी-सेल थेरपी म्हणून ओळखली जाते.
- या थेरपीमध्ये, रुग्णाच्या रोगप्रतिकारक पेशी (टी पेशी) चीमेरिक अँटीजेन रिसेप्टर्स (CARs) नावाची विशेष प्रथिने तयार करण्यासाठी प्रयोगशाळेत तयार केली जातात.
- हे रिसेप्टर्स कर्करोगाच्या पेशींच्या पृष्ठभागावर आढळणारे विशिष्ट प्रथिने किंवा प्रतिजन ओळखण्यासाठी डिझाइन केलेले आहेत.
- उद्देश आणि महत्त्व: कर्करोगाच्या विविध प्रकारांवर उपचार करा, विशेषतः ल्युकेमिया आणि लिम्फोमा सारख्या रक्त कर्करोगांवर. हे महत्त्वाचे आहे कारण ते कर्करोगाच्या उपचारातील एक मोठे यश दर्शवते. हे कर्करोगाशी लढण्यासाठी एक नवीन, संभाव्य अधिक प्रभावी मार्ग प्रदान करते, विशेषतः ज्या रुग्णांसाठी इतर उपचार अयशस्वी झाले आहेत.

- अनन्य वैशिष्ट्ये: नेक्सकार19 चे एक वैशिष्ट्यपूर्ण वैशिष्ट्य म्हणजे त्याचे "मानवी" डिझाइन. हे मानवी रोगप्रतिकारक प्रणालीची अधिक बारकाईने नक्कल करण्यासाठी तयार केले आहे, ज्याचा उद्देश रोगप्रतिकारक प्रणाली नाकारण्याचा धोका कमी करताना थेरपीची प्रभावीता वाढवणे आहे.

- उपयोग: नेक्सकार19 चा वापर प्रामुख्याने विशिष्ट प्रकारच्या रक्त कर्करोगांवर उपचार करण्यासाठी केला जातो, ज्यामध्ये बी-सेल एक्झो लिम्फोब्लास्टिक ल्युकेमिया (ALL), डिफ्यूज लार्ज बी-सेल लिम्फोमा, फॉलिक्युलर लिम्फोमा, उच्च-दर्जाचा बी-सेल लिम्फोमा, आवरण सेल लिम्फोमा, मल्टिपल मायलोमा आणि प्राथमिक मध्यस्थ लार्ज बी-सेल लिम्फोमा.

फायदे: ही एक परवडणारी CAR टी-सेल थेरपी आहे, ज्याची किंमत जागतिक स्तरावर उपलब्ध तुलनात्मक उपचारांपेक्षा लक्षणीयरीत्या कमी आहे. प्रयोगशाळेतील आणि प्राण्यांच्या अभ्यासात न्यूरोटॉक्सिसिटी आणि सायटोकाइन रिलीझ सिंड्रोम (सीआरएस) यासह कमी औषध-संबंधित विषाक्तता दर्शवतात.

आव्हाने किंवा तोटे: एक महत्त्वाची चिंता म्हणजे सायटोकाइन रिलीज सिंड्रोम (CRS), एक गंभीर प्रतिक्रिया जी CAR-T ओतल्यानंतर येऊ शकते. याव्यतिरिक्त, थेरपी आशादायक असताना, ती प्रत्येकासाठी कार्य करत नाही आणि महाग असू शकते.

हायड्रोजेल

- इंडियन इन्स्टिट्यूट ऑफ सायन्स (IISc) च्या संशोधकांनी जलस्रोतांमध्ये मायक्रोप्लास्टिक प्रदूषणाच्या समस्येचा सामना करण्यासाठी डिझाइन केलेले टिकाऊ हायड्रोजेल विकसित केले आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- IISc संशोधकांनी विकसित केलेल्या हायड्रोजेलमध्ये एक अद्वितीय तीन-स्तर पॉलिमर आर्किटेक्चर आहे.
- यात चिटोसन, पॉलीव्हिनिल अल्कोहोल आणि पॉलीनिलिन यांचा समावेश होतो, ज्यामुळे इंटरपेनेट्रिंग पॉलिमर नेटवर्क (IPN) बनते.
- कॉपर सबस्टिट्यूट पॉलीऑक्सोमेटालेट (Cu-POM) नावाच्या पदार्थाचे नॅनोक्लस्टर पॉलिमर मॅट्रिक्समध्ये एम्बेड केलेले असतात, ते अतिनील प्रकाशाखाली मायक्रोप्लास्टिक्सचे विघटन करण्यासाठी उत्प्रेरक म्हणून काम करतात.

- हायड्रोजेल पाण्यापासून मोठ्या प्रमाणात मायक्रोप्लास्टिक्स कार्यक्षमतेने शोषून घेते आणि कमी करते.
- मायक्रोप्लास्टिक्स काढून टाकणे आणि खराब होणे यावर लक्ष ठेवण्यासाठी, हायड्रोजेलमध्ये प्लोरोसेंट डार्ड समाविष्ट केली जाते.
- हायड्रोजेलची परिणामकारकता चाचण्यांमध्ये दिसून आली, जिथे त्याने जवळपास-तटस्थ pH पाण्यातून सुमारे 95% आणि 93% दोन वेगवेगळ्या प्रकारचे मायक्रोप्लास्टिक काढून टाकले.
- सामग्रीची विविध परिस्थितींमध्ये टिकाऊपणा आणि स्थिरतेसाठी देखील चाचणी केली गेली आणि ती मजबूत आणि स्थिर असल्याचे आढळले.

मायक्रोप्लास्टिक्स म्हणजे काय?

- मायक्रोप्लास्टिक्स हे लहान प्लास्टिकचे कण आहेत जे मानवी आरोग्यासाठी आणि पर्यावरणाला महत्त्वपूर्ण धोका निर्माण करतात.
- ते पाण्याच्या सेवनाने आपल्या शरीरात प्रवेश करू शकतात, ज्यामुळे विविध आजार होण्याची शक्यता असते.
- हे कण मानवी आरोग्यासाठी हानिकारक तर आहेतच शिवाय जलचर आणि स्थलीय जीवनालाही धोका निर्माण करतात.
- ते ध्रुवीय बर्फाच्या टोप्या आणि खोल महासागरातील खंदक यांसारख्या दुर्गम भागात आढळून आले आहेत, त्यांच्या पर्यावरणीय प्रभावाची व्याप्ती हायलाइट करतात.

Queqiao-2

- चायना नॅशनल स्पेस अॅडमिनिस्ट्रेशन (CNSA) ने अलीकडेच Queqiao-2 उपग्रहाच्या यशस्वी प्रक्षेपणाची घोषणा केली.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- हा पृथ्वीवरील ग्राउंड ऑपरेशन्स आणि चंद्राच्या दूरच्या बाजूला भविष्यातील चंद्र तपासणी मोहिमेदरम्यान एक संप्रेषण रिले उपग्रह म्हणून काम करतो, किमान 2030 पर्यंत ऑपरेट करण्याची योजना आहे.
- उपग्रहामध्ये 4.2-मीटर-व्यास (13.8-फूट) पॅराबॉलिक अँटेना आहे, जो पृथ्वीच्या कक्षच्या पलीकडे तैनात असलेल्या सर्वात मोठ्यांपैकी एक आहे.
- Queqiao-2 चीनच्या Chang'e-6 चंद्राच्या दूर-साइड सॅम्पल रिटर्न मिशनला, तसेच भविष्यातील Chang'e-7 आणि -8 मोहिमांना समर्थन देईल.
- यात तीन वैज्ञानिक उपकरणे आहेत: एक एक्स्ट्रीम अल्ट्राव्हायोलेट कॅमेरा (EUC), एक ग्रिड-आधारित

एनर्जेटिक न्यूट्रल अँटम इमेजर (GENA), आणि Lunar Orbit VLBI एक्सपेरिमेंट (LOVEX), एक खूप लांब बेसलाइन इंटरफेरोमीटर.

- याव्यतिरिक्त, मोहिमेमध्ये दोन प्रायोगिक क्यूबसॅट्स, टियांडू-1 आणि टियांडू-2 तैनात करणे समाविष्ट आहे, जे नेव्हिगेशन आणि संप्रेषण तंत्रज्ञानाची चाचणी घेण्यासाठी चंद्राभोवती फिरतील.

झिरो ऑर्बिटल डेब्रिजसाठी झसोचा अभिनव दृष्टीकोन

- झसोच्या PSLV-C58/XPoSat मोहिमेने पृथ्वीच्या कक्षेत अक्षरशः कोणताही मोडतोड न ठेवता उल्लेखनीय कामगिरी केली आहे.
- या यशाचे श्रेय विक्रम साराभाई स्पेस सेंटर (VSSC) ने विकसित केलेल्या PSLV ऑर्बिटल एक्सपेरिमेंटल मॉड्यूल (POEM) च्या नाविन्यपूर्ण वापराला दिले आहे.

POEM:

- POEM सौर पॅनेलद्वारे समर्थित आहे आणि रॉकेटच्या चौथ्या टप्प्यातील इंधन टाकीवर बसवलेली लिथियम-आयन बॅटरी आहे.
- हे समर्थित नेव्हिगेशन, मार्गदर्शन आणि नियंत्रण (NGC) प्रणालीसह सुसज्ज आहे, ज्यामध्ये चार सूर्य सेन्सर, एक मॅग्नेटोमीटर आणि जायरोस्कोपचा समावेश आहे, जे नेव्हिगेशनसाठी ISRO च्या NavIC उपग्रह नक्षत्रांशी संवाद साधतात.
- POEM मध्ये हेलियम कंट्रोल थ्रस्टर्स आणि ग्राउंड स्टेशन कम्युनिकेशनसाठी टेलिकॉम सिस्टम देखील आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- स्पेस डेब्रिजच्या वाढत्या समस्यांमुळे, विशेषतः निम्न पृथ्वी कक्षामध्ये (LEO) ही उपलब्धी लक्षणीय आहे.
- LEO भंगारात अवकाशयानाचे तुकडे, रॉकेट, निकामी झालेले उपग्रह आणि उपग्रहविरोधी क्षेपणास्त्र चाचण्यांचे तुकडे असतात, ज्यामुळे कार्यरत उपग्रहांना धोका निर्माण होतो.
- ISRO च्या अंतराळ परिस्थिती मूल्यांकन अहवाल 2022 मध्ये अंतराळात ठेवलेल्या वस्तूंच्या संख्येत लक्षणीय वाढ नोंदवली आहे, ज्यामुळे प्रभावी मोडतोड कमी करण्याच्या धोरणांची तातडीची गरज अधोरेखित झाली आहे.

संबंधित कायदे:

- LEO ढिगान्यांसाठी कोणतेही आंतरराष्ट्रीय कायदे नसतानाही, बहुतेक अंतराळ-पर्यटन राष्ट्रे इंटर-एजन्सी स्पेस डेब्रिज कोऑर्डिनेशन कमिटी (IADC)

द्वारे सेट केलेल्या स्पेस डेब्रिज मिटिंगेशन मार्गदर्शक तत्त्वे 2002 चे पालन करतात, 2007 मध्ये यू.एन.

- उद्दिष्ट: अपघाती टक्कर, ऑपरेशन दरम्यान ब्रेक-अप, हेतुपुरस्सर विनाश आणि मिशन नंतरचे ब्रेक-अप कमी करणे.
- ते LEO मध्ये अंतराळयानाच्या दीर्घकालीन उपस्थितीला परावृत्त करतात आणि LEO मध्ये वाहन परिभ्रमण टप्प्यांचे प्रक्षेपण करतात आणि भू-समकालिक कक्षा (GEO) वर त्यांचा प्रभाव मर्यादित करतात.

विविध उपक्रम:

- विविध अंतराळ संस्थांनी अवकाशातील ढिगाऱ्यांचे निराकरण करण्यासाठी धोरणे अंमलात आणली आहेत.
- 1979 मध्ये सुरू करण्यात आलेला नासाचा ऑर्बिटल डेब्रिस प्रोग्राम, ऑर्बिटल डेब्रिज कमी करण्यावर आणि विद्यमान मोडतोडांचा मागोवा घेण्यासाठी आणि काढून टाकण्यासाठी तंत्रज्ञान विकसित करण्यावर लक्ष केंद्रित करतो.
- युरोपियन स्पेस एजन्सी (ESA) ने 'झिरो डेब्रिज चार्टर' स्वीकारला आहे, ज्याचे लक्ष्य 2030 पर्यंत शून्य स्पेस डेब्रिजचे आहे आणि इतर एजन्सींनी ते दत्तक घेण्याचे समर्थन केले आहे.
- जपानचा कमर्शियल रिमूव्हल ऑफ डेब्रिज डेमॉन्स्ट्रेशन (CRD2) प्रकल्प हा स्पेस जंक्च्या समस्येला हाताळण्याचा आणखी एक प्रयत्न आहे.

विविध बातम्या

वायनाड वन्यजीव अभयारण्य

- केरळमधील वायनाड वन्यजीव अभयारण्यातील सुलतान बथरी वन परिक्षेत्रात आग लागली.
- या आगीत सुमारे 100 हेक्टर जंगल नष्ट झाले.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- आग अनेक कारणांमुळे वेगाने पसरली:
- वाळलेल्या बांबूच्या शेंगा
- उन्हाळ्याच्या पावसाच्या अनुपस्थितीमुळे उच्च तापमान
- जोराचा वारा
- कोमेजून गेलेली वाढ
- आगीमुळे अभयारण्याजवळील रबराच्या मळ्यालाही फटका बसला.

वायनाड वन्यजीव अभयारण्य:

- वायनाड वन्यजीव अभयारण्य केरळमधील वायनाड येथे आहे.
- स्थापना: 1973.
- उद्दिष्ट: प्रदेशातील जैविक वारसा जतन करणे.
- हा निलगिरी बायोस्फीअर रिझर्व्हचा अविभाज्य भाग आहे. सर्व अभयारण्यांसह पश्चिम घाट, निलगिरी उप-क्लस्टर, जागतिक वारसा स्थळ म्हणून निवडण्यासाठी जागतिक वारसा समितीच्या विचाराधीन आहे.
- भौगोलिक वैशिष्ट्ये: अभयारण्यात चार डोंगररांगांचा समावेश आहे: सुलतान बथरी, मुथंगा, कुरिचियाट आणि थोलपेटी.
- नद्या आणि महामार्ग: कावेरी नदीची उपनदी काबिनी नदी अभयारण्यातून वाहते.
- निवासस्थान आणि परिसंस्था: अभयारण्य ओलसर आणि कोरडी पर्णपाती झाडे आणि अर्ध-सदाहरित जंगले यांचे घर आहे.
- लुप्तप्राय प्राणी/प्रजाती: हे गौर, भारतीय हत्ती, हरिण आणि बंगाल वाघाचे घर आहे. यात धोल किंवा एशियाटिक जंगली कुत्रा देखील आहे, जो धोक्यात असलेला मोठा मांसाहारी प्राणी आहे.
- पर्यावरणीय महत्त्व: 3,700 पेक्षा जास्त ज्ञात प्रजाती आणि आशियाई हत्तींची लक्षणीय लोकसंख्या आहे.
- आव्हाने आणि धोके: अभयारण्य परकीय वनस्पती प्रजातींच्या अतिक्रमणाशी लढा देत आहे. मानवी प्रदूषण, झाडे तोडणे, जंगलाला लागलेली आग, वन्यप्राण्यांची संख्या यामुळे अन्नाची कमतरता, सामुदायिक जंगलातील विस्कळीतपणा, अवैध शिकार हे वन्यप्राण्यांना मोठे धोके होते.

चंद्राच्या पृष्ठभागासाठी वेळेच्या मानकांची आवश्यकता आहे

- चंद्रावरील वेळ पृथ्वीवरील वेळेपेक्षा वेगळ्या पद्धतीने वागतो या वस्तुस्थितीमुळे चंद्रावरील प्रमाणित वेळ प्रणालीची गरज निर्माण झाली आहे.
- हा फरक आइन्स्टाईनच्या सामान्य सापेक्षतेच्या सिद्धांताचा परिणाम आहे, जे स्पष्ट करते की गुरुत्वाकर्षण जागा आणि वेळ दोन्ही वाकवू शकते.
- चंद्राचे गुरुत्वाकर्षण पृथ्वीपेक्षा कमी असल्याने तेथे वेळ किंचित वेगाने फिरतो.
- यावर उपाय म्हणून, नासा एक वेळ मानक तयार करण्यावर काम करत आहे ज्याचा वापर विविध

आंतरराष्ट्रीय संस्था आणि चंद्राच्या पृष्ठभागावर कार्यरत खाजगी कंपनी करू शकतात.

बद्दल:

- चंद्र वेळ मानक स्थापित करणे म्हणजे चंद्रावर अणु घड्याळे तैनात करणे.
- ही घड्याळे चंद्राच्या परिभ्रमण आणि मास्कनची उपस्थिती यासारख्या कारणांमुळे अनेक ठिकाणी लावणे आवश्यक आहे, जे चंद्राच्या कवचाच्या खाली दाट भाग आहेत जे स्थानिक गुरुत्वाकर्षण क्षेत्रावर परिणाम करतात आणि त्यामुळे वेळेचा प्रवाह.
- अल्गोरिदम वापरून या घड्याळांचे आउटपुट एकत्र करून, चंद्रासाठी एक अचूक व्हर्च्युअल टाइमपीस तयार केला जाऊ शकतो, जो नंतर पृथ्वी आणि चंद्र यांच्यातील अखंड ऑपरेशनसाठी कोऑर्डिनेटेड युनिव्हर्सल टाइम (UTC) सह सिंक्रोनाइझ केला जाऊ शकतो.

पृथ्वीवरील मानक वेळ:

- पृथ्वीवर, UTC हे बहुतेक टाइमकीपिंग सिस्टम आणि टाइम झोनसाठी आधार म्हणून काम करते.
- ग्रीनविच मेरिडियनच्या सापेक्ष त्यांच्या स्थानावर आधारित UTC मधून तास जोडून किंवा वजा करून देश त्यांची स्थानिक वेळ समायोजित करतात.
- हा मेरिडियन, ग्रीनविच, इंग्लंड येथे स्थित आहे, मुख्य मेरिडियन म्हणून काम करतो ज्यावरून रेखांश मोजले जातात.
- ग्रीनविच मेरिडियनच्या पश्चिमेकडील देश UTC मधून तास वजा करतात, तर पूर्वेकडील देश तास जोडतात.
- ही प्रणाली वेगवेगळ्या अक्षांशांवर पृथ्वीच्या वेगवेगळ्या रोटेशनल गती असूनही जागतिक स्तरावर समन्वित वेळ मानकांना अनुमती देते.

जियाधल नदी

- उत्तर भारतातील ब्रह्मपुत्रा नदीची उपनदी असलेल्या जियाधल नदीला हवामान बदलाच्या प्रतिकूल परिणामांचा सामना करावा लागत आहे, ज्यामुळे तिचा एकेकाळचा शांत प्रवाह खंडित होत आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- 1247m उंचीवर असलेल्या अरुणाचल प्रदेशातील उप-हिमालय पर्वतांमध्ये उगम पावलेली नदी आसामच्या धेमाजी जिल्ह्याच्या मैदानी प्रदेशात प्रवेश करण्यापूर्वी अरुणाचल प्रदेशातील एका अरुंद घाटातून वाहते, जिथे ती वेणीने वाहते.
- ती शेवटी लखीमपूर जिल्ह्यातील सेलमुख जवळ ब्रह्मपुत्रेला मिळते.
- मात्र, ब्रह्मपुत्रेच्या खेरकुटिया सुतीवर बंधारा बांधल्यामुळे ही नदी आता सुबनसिरी नदीत विलीन झाली आहे.

- एकूण 187 किमी लांबीच्या, नदीची स्थलाकृति वरच्या खोऱ्यातील (हिमालय पर्वतरांग) डोंगराळ प्रदेशापासून मध्यभागी आणि खाली प्रवाहातील एका सपाट प्रदेशात बदलते.
- जियाधल नदीचे पाणलोट क्षेत्र 1053.20 चौ.कि.मी., आसाममध्ये 696.80 चौ.कि.मी. आणि अरुणाचल प्रदेशात 356.4 चौ.कि.मी.
- येथे मुसळधार पाऊस पडतो, ज्यामुळे पावसाळ्यात त्याच्या 1346 चौ. किमी पाणलोट क्षेत्रातून गाळाचा भार मोठ्या प्रमाणात येतो.
- यामुळे नदीच्या पात्रात लक्षणीय वाढ होते कारण मैदानी प्रदेशात त्याच्या पलंगावर गाळ साठतो.
- तिच्या वारंवार होणाऱ्या बदलांसाठी आणि विनाशकारी पुरासाठी ओळखली जाणारी, जिआधल नदी एका चमकदार नदीचे उदाहरण देते, ज्यामुळे अचानक, कमी वेळेत (काही तास ते एका दिवसात) जास्त स्तंभ होऊन पूर येतो आणि जास्त गाळाचा भार आणि ढिगारा वाहून जातो.

द ग्रेट इंडियन बस्टर्ड

- भारताच्या सर्वोच्च न्यायालयाने अलीकडेच हवामान बदलाच्या प्रतिकूल परिणामांपासून मुक्त होण्याचा मूलभूत अधिकार मान्य केला आहे.
- ग्रेट इंडियन बस्टर्डच्या संरक्षणासाठी त्याच्या परिणामांवर लक्ष केंद्रित करून या निकालाकडे विशेषतः पर्यावरणवाद्यांचे लक्ष वेधले गेले आहे.

द ग्रेट इंडियन बस्टर्ड बद्दल:

- द ग्रेट इंडियन बस्टर्ड ही गवताळ प्रदेशातील पर्यावरणातील प्रमुख प्रजाती मानली जाते, जी परिसंस्थेचे आरोग्य दर्शवते.
- याची बहुसंख्य लोकसंख्या राजस्थान आणि गुजरातमध्ये आढळते, महाराष्ट्र, कर्नाटक आणि आंध्र प्रदेशमध्ये कमी लोकसंख्या आहे.
- इंटरनॅशनल युनियन फॉर कॉन्झर्व्हेशन ऑफ नेचर (IUCN) नुसार या प्रजातीला क्रिटिकली एन्डेंजर्ड म्हणून सूचीबद्ध केले आहे.
- हे वन्यजीव संरक्षण कायदा, 1972 च्या अनुसूची 1 अंतर्गत संरक्षित आहे.
- ही प्रजाती वन्यजीव आणि वनस्पतींच्या लुप्तप्राय प्रजातींच्या आंतरराष्ट्रीय व्यापाराच्या अधिवेशनाच्या परिशिष्ट 1 मध्ये सूचीबद्ध आहे आणि स्थलांतरित प्रजातींचे अधिवेशन (CMS) हे दर्शविते की ती

जगातील सर्वात धोक्यात असलेल्या प्रजातीपैकी एक आहे.

नागोर्नो-काराबाख प्रदेश

- अझरबैजान आणि आर्मेनिया यांच्यातील विवादित प्रदेश नागोर्नो-काराबाख येथून रशियाच्या शांतता सैनिकांनी माघार घ्यायला सुरुवात केली आहे.
- या संघर्षाचा रशिया आणि आर्मेनियामधील संबंधांवर परिणाम झाला आहे, आर्मेनियाने मॉस्को-नेतृत्वाखालील सामूहिक सुरक्षा संधि संघटना (CSTO) मध्ये आपला सहभाग निलंबित केला आहे.

नागोर्नो-काराबाख प्रदेशाबद्दल:

- **भूगोल:** नागोर्नो-काराबाख हा दक्षिण काकेशस प्रदेशात स्थित एक भूपरिवेष्टित, पर्वतीय आणि जंगली प्रदेश आहे. हे अझरबैजानचा भाग म्हणून आंतरराष्ट्रीय स्तरावर ओळखले जाते.
- **नियंत्रण:** सोव्हिएत काळापासून अझरबैजान प्रदेशाचा भाग असूनही बहुतांश प्रदेश आर्मेनियन फुटीरतावाद्यांच्या ताब्यात आहे.
- **सद्यस्थिती:** हा परिसर, अझरबैजानमध्ये असताना, विभक्तीवादी आर्मेनियन लोकांद्वारे शासित आहे ज्यांनी त्याला "नागोर्नो-काराबाख स्वायत्त प्रदेश" नावाचे प्रजासत्ताक घोषित केले आहे. आर्मेनियन सरकार या प्रदेशाचे राजकीय आणि लष्करी समर्थन करते परंतु ते स्वतंत्र म्हणून ओळखत नाही.
- **शांततेचे प्रयत्न:** फ्रान्स, रशिया आणि अमेरिका यांच्या अध्यक्षतेखालील युरोपमधील सुरक्षा आणि सहकार्य संघटना (OSCE) मिन्स्क गटाने अनेक वर्षांपासून दोन्ही देशांना शांतता करारावर पोहोचण्याचा प्रयत्न केला आहे.

इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्रे (ईव्हीएम)

- भारतीय निवडणूक आयोगाने (EC) आश्वासन दिले आहे की कोणत्याही टप्प्यावर इलेक्ट्रॉनिक व्होटिंग मशीन (EVM) मध्ये छेडछाड करणे अशक्य आहे.
- व्हीव्हीपीएटी पेपर स्लिपसह 100% ईव्हीएम मतांचे क्रॉस-व्हेरिफिकेशन करण्याची मागणी करणाऱ्या याचिकांवर कोर्ट सुनावणी करत होते. सध्या, EVM-VVPAT चे क्रॉस-व्हेरिफिकेशन फक्त एका मतदारसंघातील यादृच्छिकपणे निवडलेल्या पाच मतदान केंद्रांवर होते.

ईव्हीएम बदल:

- पारंपारिक कागदी मतपत्रिका आणि मॅन्युअल मोजणी पद्धती बदलून इलेक्ट्रॉनिक व्होटिंग मशीन्स (EVM) चा वापर इलेक्ट्रॉनिक फॉर्मॅटमध्ये मतांची

नोंद करण्यासाठी आणि मोजणी करण्यासाठी केला जातो.

- **उद्देश:** मतदान प्रक्रिया सुव्यवस्थित करणे, अचूकता वाढवणे आणि निवडणुकीच्या निकालांची गती वाढवणे.
- **EVM घटक:** सामान्यतः दोन युनिट्स असतात, कंट्रोल युनिट आणि बॅलेटिंग युनिट, केबलद्वारे जोडलेले. कंट्रोल युनिट निवडणूक अधिकाऱ्यांद्वारे चालवले जाते, तर मतदारांचा बॅलेटिंग युनिटशी संबंध येतो.
- इलेक्ट्रॉनिक व्होटिंग मशीन्स (EVMs) भारतात पहिल्यांदा 1982 मध्ये केरळच्या परूर विधानसभा मतदारसंघातील पोटनिवडणुकीत वापरण्यात आल्या होत्या.

मतदार-सत्यापित पेपर ऑडिट ट्रेल (VVPAT) बदल:

- VVPAT ही एक प्रणाली आहे जी मतदाराच्या मतपत्रिकेची प्रत्यक्ष प्रिंटआउट प्रदान करते कारण ती इलेक्ट्रॉनिक पद्धतीने टाकली जाते.
- हे मतदारांना त्यांचे मत अचूकपणे नोंदवले गेले आहे याची पडताळणी करण्यासाठी आणि इलेक्ट्रॉनिक निकालांचे ऑडिट करण्यासाठी एक साधन म्हणून काम करते.
- 2014 च्या लोकसभा निवडणुकीत हे भारतात पहिल्यांदा सादर करण्यात आले.

चौथे जागतिक वस्तुमान कोरल व्हीचिंग

- यूएस नॅशनल ओशनिक अँड अँटमॉस्फेरिक अँडमिनिस्ट्रेशन (NOAA) ने म्हटल्याप्रमाणे, समुद्रातील असामान्य तापमानामुळे चौथी जागतिक वस्तुमान कोरल व्हीचिंग घटना सुरू झाली आहे.
- या घटनेचे महासागरातील जीवनावर आणि लाखो लोकांवर गंभीर परिणाम होऊ शकतात जे अन्न, नोकऱ्या आणि किनारी संरक्षणासाठी खडकांवर अवलंबून असतात.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- वाढत्या तापमानामागील मुख्य कारण म्हणजे वातावरणातील कार्बन डाय ऑक्साईड आणि मिथेन यांसारख्या उष्ण-सापळ्यातील हरितगृह वायूंचे (GHG) वाढते उत्सर्जन.
- GHG द्वारे अडकलेल्या अतिरिक्त उष्णतापैकी जवळपास 90% महासागरांनी शोषले आहेत.

कोरल बदल:

- **कोरल रीफ:** प्रवाळ खडक ही मोठ्या पाण्याखालील रचना आहेत ज्यांना प्रवाळ म्हणतात वसाहती समुद्री इनव्हर्टेब्रेट्सच्या सांगाड्याने बनलेले आहे.
- **प्रकार:** कोरल रीफचे तीन मुख्य प्रकार म्हणजे फ्रिंगिंग रीफ, बॅरियर रीफ आणि अटोल.

- **रचना:** खडक कोरल पॉलीप्स नावाच्या हजारो लहान प्राण्यांनी बांधले आहेत आणि बनवलेले आहेत, जे कॅल्शियम कार्बोनेटचे कठोर एक्सोस्केलेटन साव करतात.
- कोरल एकतर **हार्ड कोरल** किंवा **मऊ कोरल** म्हणून वर्गीकृत आहेत. हार्ड कोरल हे प्रवाळ खडकांचे शिल्पकार आहेत.
- प्रवाळ खडक, ज्यांना "समुद्रातील पर्जन्यवन" असेही संबोधले जाते, ते पृथ्वीवर सुमारे 450 दशलक्ष वर्षांपासून अस्तित्वात आहेत.
- ऑस्ट्रेलियाचा ग्रेट बॅरियर रीफ जगातील सर्वात मोठा आहे, जो 2,028 किलोमीटर पसरलेला आहे.

तुम्हाला माहित आहे का:

- **कोरल ब्लीचिंग:** ही घटना ज्यामध्ये प्रवाळ वसाहती त्यांच्या ऊतीमधून सहजीवन झूक्सॅन्थेला एकपेशीय वनस्पती काढून टाकल्यामुळे त्यांचे दोलायमान रंग गमावतात, ज्यामुळे ते पांढरे किंवा फिकट होतात. हा सहसा तणावाचा प्रतिसाद असतो.
- **प्राथमिक कारणे:** समुद्राचे वाढलेले तापमान, सौर विकिरण, महासागरातील आम्लीकरण, प्रदूषण आणि समुद्राच्या पातळीत होणारे बदल हे प्रमुख कारणे आहेत.

गुजरातमध्ये प्रागैतिहासिक सापाचे जीवाश्म सापडले

- IIT रुरकी येथील संशोधकांनी गुजरातमधील कच्छमध्ये वासुकी इंडिकस नावाच्या सर्वात मोठ्या सापांपैकी एकाचे जीवाश्म शोधले.
- मध्य इओसीन काळात साप 47 दशलक्ष वर्षांपूर्वी जगला असावा.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- वासुकी इंडिकस हे आता नामशेष झालेल्या **मॅडसोइडे साप कुटुंबातील** होते परंतु भारतातील एक अद्वितीय वंशाचे प्रतिनिधित्व करते.
- संशोधकांना कच्छमधील पानांध्रो लिग्राइट खाणीत सापाच्या कशेरुकी स्तंभाचे 27 तुकडे सापडले.
- वेगवेगळ्या हवामानात **मॅडसोइड प्रजाती** कशी विकसित झाली आणि शरीराच्या मोठ्या आकारात योगदान देणारे घटक या शोधामुळे समज सुधारू शकते.
- आजकालच्या अजगर आणि अॅनाकोंडांप्रमाणेच वासुकी इंडिकसने आपल्या भक्ष्याला गुदमरून मारले.
- वासुकी हे नाव **हिंदू देव शिवाच्या गळ्याभोवती अनेकदा चित्रित केलेल्या पौराणिक सापाचा संदर्भ** देते.

Adda247

Maharashtra ka mahapack

Live classes, Test series
Recorded videos, E-books

MPSC (राज्यसेवा) MPSC (संयुक्त) महाराष्ट्र पोलीस तलाठी, वनरक्षक, कृषी विभाग महानगर पालिका नगर परिषद, जिल्हा परिषद, SSC & ALL OTHER STATE EXAM